

4 pərdəli dram

Ruscadan tərcümə Fidan Rzayevanınadır

İştirak edənlər:

İvanov Nikolay Alekseyeviç - Kəndlilərin işləri üzrə divanxananın mütləq üzvü
Anna Petrovna - onun arvadı, qızlıqdakı adı Sarra Abramson
Şabelski Matvey Semyonoviç - qraf, onun dayısı
Lebedev Pavel Kiriloviç - yerli idarənin (zemstvonun) rəisi
Zinaida Savişna - onun arvadı
Şaşa - Lebedevlərin qızı, 20 yaşında
Lvov Yevqeni Konstantinoviç - gənc zemstvo həkimi
Babakina Marfa Yeqorovna - dul qadın, mülkədar, varlı tacir qızı
Kosix Dmitri Nikitiç - vergi məmuru (aksiz)
Borkin Mixail Mixayloviç - İvanovun uzaq qohumu, onun malikəninəsinin idarə edəni
Avdotya Nazarovna - işi məlum olmayan qoca qarı
Yeqoruşka - Lebedevlərin hesabına dolanan şəxs

1-ci qonaq

2-ci qonaq

3-cü qonaq

4-cü qonaq

Pyotr - İvanovun nöqəri

Qavrila - Lebedevlərin nöqəri

Hər iki cinsdən olan qonaqlar, nöqərlər

Hadisə Rusiyanın orta əyalətlərinin birində baş verir.

BİRİNCİ PƏRDƏ

İvanovun malikəsinəndə bağ. Sol tərəfdə eyvanlı evin ön hissəsi. Pəncərələrin biri açıqdır. Eyvanın qabağında geniş yarımdayrəvi meydança yerləşir, buradan bağa düz və sağa doğru gedən alleylər var.

Sağ tərəfdə bağça divanları və kiçik masalar qoyulub. Axırncı masanın üstündə lampa yanır. Axşamüstüdür. Pərdə qalxanda evdən royal və violoncel üçün duet məşğinin səsi eşidilir.

İvanov və Borkin

İvanov masa arxasında oturub kitab oxuyur. Uzaqda, bağın içindən ayağında böyük çəkmə, əlində tufəng gələn Borkin görünür. O keflidir. İvanovu görəncə barmaqlarının ucunda ona tərəf gedir, ona çatanda tufəngi onun üzünə tuşlayır.

İvanov: *(Borkini görüb diksini, yerindən sıçrayır)*

...Mişa, bu nədir? Siz mənə qorxutduz. Mənim onsuz da qanıma qaradır, siz də bu səfeh zarafatlarla.. Qorxutduz, özü də bundan ləzzət alırsız.

Borkin: Yaxşı, yaxşı, günahkaram, günahkaram *(İvanovun yanında əyləşir)*. Bir də eləməyəm, söz verirəm. İstidi. İnanırsız, canım, cəmi 3 saata 17 verst yol gəldim, lap əldən düşdüm. Baxın görün, ürəyim necə döyünür.

İvanov: Yaxşı, yaxşı sonra..

Borkin: Yox, siz indi baxın. *(Onun əlini götürüb sinəsinə qoyur)* Eşidirsiniz? Tu-tu-tu-tu-tu-tu. Bu o deməkdir ki, mənim ürəyimdə qüsurlar var. Hər dəqiqə qəfildən ölə bilərəm. Qulaq asın... mən ölsəm heyfilsilənərsiniz?

İvanov: Mən indi oxuyuram, qalsın sonraya.

Borkin: Yox, ciddi sözümdü, mən ölsəm heyfilsilənərsiz?
Nikolay Alekseyeviç deyirəm ölsəm heyfilsilənərsiz?

İvanov: Əl çəkin!

Borkin: Əzizim, doğrudan yazığınız gələr?

İvanov: Ona heyfilsilənirəm ki, sizdən araq iyi gəlir. Mişa, bu iyirənclikdi.

Borkin: Doğrudan iy gəlir? Qəribədir. Əslində burda qəribə heç nə yoxdur. Plesnikidə müstəntiqə rast gəldim, biz də, doğrusu onunla hərəmiz 8 qədəh vurduq. Başa düşürəm, içmək çox zərərdir. Deyirəm zərərdir də, eləmi? Hə? Zərərdir?

İvanov: Bu dözülməzdir. Başa düşün, Mişa inanın ki, bu işgəncədir.

Borkin: Yaxşı, yaxşı, taqsır mənəddi, günahkaram! Özünü bilin, oturun özünü üçün. *(Durub gedir)* Qəribə millətdir, söz demək olmur ki... *(Qayıdır)* Hə! Az qala yadımdan çıxmışdı. 82 rubl gördüm.

İvanov: Nə 82 rubl?

- Borkin:** Sabahkı fəhlələrin puludu.
- İvanov:** Yoxumdur.
- Borkin:** Çox sağ olun. (*Ağzını əyir*) Yoxumdur. Fəhlələr pul istəməyəcək? İstəyəcək!
- İvanov:** Bilmirəm. Bu gün mənim heç nəyim yoxdur. Ayın birinə qədər gözləyin, mən maaş alana qədər...
- Borkin:** Gəl indi belə subyektlərlə danış görüm də. Fəhlələr pul üçün ayın birində yox, sabah səhər gələcəklər.
- İvanov:** İndi mən neyniyim? Kəsin, doğrayın məni. Bu nə murdar xasiyyətdir sizdə? Mən kitab oxuyanda, ya da əlimə qələm alanda yaxamdan yapışmaq?
- Borkin:** Mən sizdən soruşuram, fəhlələrə pul vermək lazımdır, ya yox? Eh, sizinlə nə ağız-ağıza verim? (*Əlini yelləyir*) Adlarını mülkədar qoyublar. Allah göstərməsin, torpaq sahibləridir. Rasional təsərrüfat, min desyatin torpaq, cibində bir qəpik yox. Çaxır zirzəmisini var, şüşəaçan yoxdur. Sabah götürüb üçatılını sataram. Bəli! Yulafı biçilməmiş satacam, lap çovdan da üstəlik! (*səhnədə gəzişir*). Elə bilirsiniz, nazınızla oynayacam? Hə? Xeyir, mən siz deyənlərdən deyiləm.

Həmin şəxslər. Şabelski və Anna Petrovna.

Pəncərə arxasında Şabelskinin səsi: Sizinlə qalmaq heç mümkün deyil, eşitmə qabiliyyətiniz bişmiş durnabalığından da pisdir, tuşə isə lap biabırçıdır.

(*Anna Petrovna pəncərədən görünür*). Kimiydi indi burda danışan? Sizsiniz, Mişa? Niyə belə var-gəl eləyirsiniz?

Borkin: Sizin bu Nikolas-voila ilə hələ bundan artığın da elərsən.

Anna Petrovna: Qulaq asın, Mişa. Deyin, kroketə saman gətirsinlər.

Borkin: (*Əlini yelləyir*) Əl çəkin məndən, rica eləyirəm.

Anna Petrovna: Bu nə ədadır? Sizə heç yaraşmır. Könlünüzdən keçir ki, sizi qadınlar sevsin, heç vaxt onların yanında hirsələnməyin və özünüzdü də tox tutmayın. (*ərinə*) Nikolay, gəlin samanda dombalaq aşağı.

İvanov: Anyuta, sənə açıq pəncərə qarşısında durmaq zərərdir. Zəhmət olmasa, get burdan. (*çağırır*) Dayı, pəncərəni ört. (*Pəncərə bağlanır*)

Borkin: Yadınızdən çıxmasın ki, iki gündən sonra Lebedevə faiz verməliyik.

İvanov: Yadımdadır. Bu gün Lebedevə gildə olacam. Xahiş elərəm gözləsin. (*Saata baxır*)

Borkin: Siz ora nə vaxt gedəcəksiz?

İvanov: Elə indi.

Borkin: Dayanın, dayanın. Axı bu gün, deyəsən Şuroçkanın ad günüdür. Te-te-te-te! Mənsə unutmuşam. Bu nə yaddaşdı belə? (*atlanır-düşür*) gedəcəm, gedəcəm, (*oxuyur*) gedəcəm. Gedim yuyunum, kağız çeynəyim, üç damcı naşatır spirtini içim və lap başdan başlamaq olar. Əzizim, Nikolay Alekseyeviç, atam-anam, ey könlümün mələyi, siz də əsəbiləşirsiniz, zarırsınız. Həmişə qanı qarası, amma biz bir yerdə nə oyunlar durğuzardıq?! Sizdən ötrü mən hər şeyə hazırım. İstəyirsiniz Sizin xətrinizə mən lap Marfuşa Babakinayla evlənim də?! Cehizin yarısı sizin. Yox, yarısını niyə? Lap hamısını götürün, hamısını!

İvanov: Bədi boş-boş danışdınız!

Borkin: Yox, ciddi sözümdü. Deyirəm də, istəyirsiniz Marfuşanı alım. Cehizi yarıbayarı bölək. Amma mən bunu niyə Sizə deyirəm? Bilmirəm anlayacaqsızımı? (*ağzını əyir*) “Bədi boş-boş danışdınız”. Siz yaxşı adamsız, ağıllı... amma Sizdə çatmayan nədi? Pərvaz olmaq! Elə coşmaq ki, hətta şeytanlar lərzəyə gəlsin! Siz psixopatsınız, mızı... normal adam olsaydız, bir ildən sonra milyonunuz olardı. Məsələn, şəxsən mənim indi cibimdə 2300 rublum olsaydı, ikicə həftədən sonra 20 minim olardı. İnanmırsınız? Sizə elə gəlir ki, bu cəfəngiyatdı, hə? Xeyir, elə deyil. Mənə 2300 rubl verin, mən sizə bir cə həftədən sonra 20 min gətirim. O biri sahilə Ovsyanov torpaq payı satır, bizimkinin bağında - 2300 rubla. Əgər biz o sahəni alsaq, hər iki sahil bizimki olar. Sahillərin ikisi də bizim olanda, biz çayın qabağını kəsə bilərik. Eləmi? Sonra dəyirman tikərik, çayın qabağını kəsəcəyimizi elan etdiyimiz gün, çayın aşağı tərəfində yaşayanların hamısı hay-küy qaldıracaq, biz isə o zaman: kommen-zier, yəni əgər istəyirsiniz ki, sədd olmasın, pul verin. Başa düşdünüz? Zarevski fabriki 5 min verər, Korolkov 3 min, monastır 5 min.

İvanov: Bütün bunlar, Mişa, fokusdur. Mənimlə küsüşmək istəmirsinizsə, belə xülyaları özünüzdə saxlayın.

Eyni şəxslər, Şabelski və Lvov (*Şabelski Lvovla birlikdə evdən çıxarkən*)

Şabelski: Həkimlər də elə vəkillər kimidir, fərqi bir cə ondadır ki, vəkillər ancaq soyur, həkimlərsə həm soyur, həm öldürür. Burdakıları nəzərdə tutmuram. (*Divana oturur*). Fırıldaqçılar, istismarçılar. Bəlkə, ola bilsin, Arkadiyada ümumi qaydadan istisnalar var, lakin, mən həyatım boyu yəqin ki, iyirmi min adamı müalicə etmişəm, amma heç bir həkimə rast gəlməmişəm ki, mənə fırıldaqçı görünməsin.

Borkin: (*İvanova*) Hə, özünüz ölinizi tərpətmirsiniz, üstəlik mənim də əlimi bağlayırsız. Elə buna görə bizim pulumuz yoxdur da...

Şabelski: Təkrar edirəm, burdakılardan söhbət getmir. Bəlkə də istisnalar var, amma o da ara-sıra...

İvanov: (*kitabı örtür*) Nə fikirdəsiniz, doktor?

Lvov: (*pəncərəyə çevrilərək*) Səhər dediyimi deyirəm. O görə dərhal Kırma getsin. (*Səhnədə gəzişir*)

Şabelski: (*qaqqıldayır*) Kırma! Bəs biz sənənlə nə üçün müalicə etmirik, Mişa? Bu ki asan məsələdi. Bir dənə madam Anqo və ya Ofeliya öskürüb, asqırmağa başlayanda, o saat kağız götür və elmi qaydalar əsasında yaz: əvvəlcə gənc həkim, sonra Kırma səfər, Kırma da tatar.

İvanov: (*qrafa*) Ah, sən də tənqə gətirmə (*Lvova*). Kırma getmək üçün vəsait lazımdır. Tutaq ki, mən bunu tapdım, axı o qəti şəkildə oraya getmək istəmir.

Lvov: Bəli rədd eləyir. (*sükut çökür*)

Borkin: Doktor, mənə deyın görüm, yəni Anna Petrovna o dərəcədə xəstədir ki, mütləq Krıma getməli?

Lvov: (*pəncərəyə baxaraq*) Bəli, vərəmə lazımdı.

Borkin: Psss. Nə pis oldu. Mən özüm də çoxdan onun sifətindən görürdüm ki, ömrü çox çəkən deyil...

Lvov: Asta danışın, evdə eşidilir.

Borkin: (*ah çəkərək*) Ömrümüz, insan həyatı gülə bənzəyir, çöldə çiçək açır, keçi gəlir onu qırpır, vəssalam, bayaq varıydı, indisə yoxdur.

Şabelski: Hər şey cəfəngiyatdır, cəfəngiyat, cəfəngiyat. Cəfəngiyat və fırlıdaq.
(*Pauza*)

Borkin: Mənsə, cənablar, Nikolay Alekseyeviç elə hey pul qazanmaq öyrədirəm. Ona elə indicə çox gözəl bir fikir ərz elədim, lakin mənim sözümdə də, bəxtim də həmişəki kimi suya düşdü. Ona başa salmaq olmur ki...
Baxın görün onda nələr var: melanxoliya, məyusluq, ruh düşkünlüyü, hüzn, kədər, qüسسə, xiffət və sairə...

Şabelski: (*durub gərnəşir*) Sən hamı üçün dahi kəlləsən, icad edirsən, hamıya necə yaşamaq barədə dərs deyirsən. Mənə də heç olmasa bir dəfə öyrədəsən, öyrət ey ağıl dəryası, çıxış yolu göstər.

Borkin: (*durur*) Gedim yuyunum, sağ olun, cənablar. (*Qrafa*) Sizin 20 cür çıxış yolunuz var. Yerinizdə olsaydım, bir həftədən sonra cibimdə 20 minim olardı.
(*gedir*)

Şabelski: (*ardınca gedir*) O nəhəhər olur? Mənə öyrət görüm.

Borkin: Burda öyrədələsi bir şey yoxdur. Çox sadə. (*qaydır*) Nikolay Alekseyeviç, mənə bir rubl verin.
(*İvanov susaraq ona pul verir*)

Borkin: Mersi! (*Qrafa*) Sizin əlinizdə hələ çox kozur var.

Şabelski: (*onun ardınca gedərək*) Axı, hansılardır?

Borkin: Sizin yerinizdə olsaydım, birçə həftədən sonra mənim 30 minim, hətta ondan da daha artığım olardı. (*Qrafla gedir*)

İvanov: (*fasilədən sonra*) Artıq adamlar, artıq sözlər, axmaq suallara cavab vermək məcburiyyəti - bütün bunlar, məni yorub əldən salır. Mən tündməcaz, tez özündən çıxan, sərt, xırdaçı olmuşam, belə ki, özüm-özümü tanıya bilmirəm. Bütün günü başım ağrıyır, yuxusuzluq, qulaqlarımda səs, çıxış yolu da yoxdur ki, yoxdur.

Lvov: Mənim, Nikolay Alekseyeviç Sizinlə ciddi söhbətım olacaq.

İvanov: Olsun da...

Lvov: Anna Petrovna barədə. O Krıma getməyə razılıq vermir, amma mənbilən siznən gedər.

İvanov: İkimizin getməyinə vəsait lazımdır. Həm də mənə uzunmüddətli məzuniyyət verməzlər. Axı mən bu il məzuniyyətdə olmuşam.

Lvov: Tutaq ki, bu doğrudur. Sonra. Vərəmədən əsas dərmanı - tam sakitlikdir. Sizin arvadınızsa bir dəqiqə də rahat olmur. O həmişə sizin ona münasibətinizə görə narahatlıq keçirir. Bağışlayın mən, həyəcanlıyam və həqiqəti deyəcəyəm. Sizin davranış onun axırına çıxır. (*Pauza*) Nikolay Alekseyeviç, müsaidənizlə, qoyun Sizin haqqınızda daha yaxşı düşünüm.

İvanov: Bütün bunlar həqiqətdir, həqiqət. Yəqin ki, mən çox günahkaram, lakin mənim fikrim qarışıb, canımı sanki bir tənbellik sızır və mən özümü başa düşə bilmirəm, nə insanları anlayıram, nə özümü. (*pəncərəyə baxır*) Bizi eşidən olar. Gedək, bir az gəzişək. (*dururlar*) Əziz dostum, mən, Sizə hər şeyi lap başdan danışardım, amma bu əhvalat uzundur və elə mürəkkəbdir ki, səhərə qədər danışan belə qurtarmaz. (*gedirlər*)... Anyuta əla, qeyri-adi qadındır. O məndən ötrü öz dinini dəyişdi, atasından üz döndərdi, var-dövlətdən əl çəkdi və əgər mən daha yüz qurban istəsəydim, o gözünü qırpmadan bunları da yerinə yetirərdi. Bəli, mənimə heç bir fərqli cəhətim yoxdur və mən bu yolda heç nəyi qurban verməmişəm. Qıssı, bu uzun əhvalatdır. İş ondadır ki, əziz doktor, (*sızılır*) mən ehtirash bir məhəbbət səbəbindən evləndim, onu daim sevəcəyəm and içdim, lakin beş il keçdi, o hələ də məni sevir, mənsə... Bax, siz mənə deyirsiniz ki, o bu yaxında öləcək, mənsə nə məhəbbət, nə ürək ağrısı hiss edirəm, yalnız bir boşluqdu, bir də yorğunluq... Qıraqdan baxsan bunu yəqin dəhşət sayar, ancaq mən özüm qəlbimdə nə baş verdiyini anlaya bilmirəm. (*alleyayla gedir*)

Şabelski, sonra Anna Petrovna.

Şabelski: (*gülə-gülə daxil olur*) Həqiqətən, bu fırlıdaqçı deyil, o bir hikmət sahibidir, mahir sənətkardır. Ona gərək heykəl qoyasan. Öz daxilində bütün müasir çirkabı birləşdirir: həm vəkil, həm həkim, həm əcnəbi sakin, həm kassir (*eyvanın aşağı pilləsində oturur*) deyəsən axı heç yerdə də kurs qurtarmayıb... qəribəsi budur... Deməli, necə də dahi bir əclaf olardı, əgər həm də mədəniyyəti, humanitar elmləri mənimsəsəydi. "Siz - deyir - bir həftədən sonra 20 min qazana bilərsiniz. Sizin deyir, əlinizdə hələ bir kozurunuz da var - qraf titulu. Cehizi olan hər bir qız Sizə ərə gedər.

(Anna Petrovna pəncərəni açıb aşağıya baxır)

Şabelski: İstəyirsiniz - deyir - sizin üçün Marfuşaya elçi gedim.
Hə, o Balabalkina, Babakalkina... o da, paltaryuyan qadına oxşayan...

Anna Petrovna: Sizsiniz, qraf?

Şabelski: Nədir?

(Anna Petrovna gülür)

Şabelski (*yəhudı aksenti ilə*) Siz nəyə gültürsüz?

Anna Petrovna: Yadıma Sizin bir ifadəiniz düşdü. Naharda deyirdiniz. Bağışlanmış oğru, at... necə?

Şabelski: Xristianlığı qəbul etmiş yəhudi, bağışlanmış oğru, axtalanmış at - bunların hamısı birdir.

Anna Petrovna: (gülür) Siz bir adi zarafatı da hikkəsiz deyə bilərsiniz. Siz çox kinli adamsız. Zarafatsız, qraf, çox kinlisiz. Sizinlə yaşamaq darıxdırıcı və qorxuludur. Həmişə deyirsiniz, donquldanız, hamını əclaf, pis adam sayırsız. Mənə düzünü deyın, Siz kiminsə barəsində yaxşı fikir demisiz?

Şabelski: Bu imtahanı belə?

Anna Petrovna: Biz siznən bir dam altında beş ildir ki yaşayırdıq, mən bir dəfə də olsun eşitmədim ki, Siz kiminsə barəsində sakit, acıqsız və kinayəsiz danışasız. İnsanların Sizə nə pislili keçib? Doğurdan belə sayırsız ki, Siz hamıdan yaxşısız?

Şabelski: Heç o cür fikirləşməmişəm. Mən də hər kəs kimi əclaf və donuzun biriyəm. Təbiyəsiz və yırtq başmağam. Həmişə də özümü danlayıram. Mən kiməm axı? Mən nəyəm? Zəngin olanda, səbəstədim, bir az bəxtəvərdim, indisə... Özgə hesabına yaşayan, müftəxor, şəxsiyyətsiz təlxək! Mən qeyzlənirəm, həqarət edirəm, cavabında gülürlər! Mən gülürəm, başlarını yelləyirlər, deyirlər: qoca xərifləyib. Çox vaxt da ki, məni eşitməməzliyə qoyurlar, elə bil məni görmürlər.

Anna Petrovna: Yenə ulayır.

Şabelski: Kim ulayır?

Anna Petrovna: Bayquş. Hər axşam ulayır.

Şabelski: Ulasın da... İndikindən daha pis olmayacaq ki? (*gərnəşir*) Ah, əzizim Sarra, mən yüz, ya iki yüz udsaydım, Sizə göstərərdim. O saat qeyb olar, bu çuxurdan çıxıb gedərdim, havayı çörəkdən qaçardım, və bir də qiyamət gününədək bura ayaq basmazdım.

Anna Petrovna: Udsaydız neynərdiz ki?

Şabelski: Hər şeydən əvvəl Moskva gedərdim, qaraçıların çal-çağına qulaq asardım. Sonra birbaşa Parisə... Orda özümə kirayə ev tutardım, rus kilsəsinə gedərdim.

Anna Petrovna: Elə bu?

Şabelski: Bütün gün arvadımın qəbrinin yanında oturub düşüncələrə dalardım. Axı arvadım Parisdə dəfn olunub.

Anna Petrovna: Ürəyim sıxıldı. Bəlkə yenə duet çalaq?

Şabelski: Çalaq da. Notları hazırlayın.

Şabelski, İvanov və Lvov.

İvanov: (Lvovla birlikdə alleyada görünür). Siz, əziz dostum, kursu yalnız keçən il bitirmisiz, hələ gənc və gümrəhsiz, mənimlə nə qədər yaşım var. Odu ki, sizə məsləhət verməyə haqqım çatır. Yəhudi qadınlarla, psixopat və oxumuşlarla evlənməyin. Adi, seçilməyən, →

solğun bənizli, dinməz-söyləməzin birini seçin. Nə qədər rəngsiz, monoton fon olsa, o qədər yaxşıdır. Əzizim, siz təkbəşinə minlərlə döş-döşə gəlməyin, yel dəyirmanlarıyla vuruşmayın, başınızı divara vurmayın. Allah Sizi hər cür rəşional təsərrüfatlardan, qeyri-adi məktəblərdən, alovlu nitqlərdən qorusun. Öz canağınıza qapanın, Allah verən adi işinizlə məşğul olun. Bu daha səmimi, daha vicdanlı, daha dürüstdür. Mənim yaşadığım həyat isə bilirsiniz nə qədər yorucudur?! Deməkənən qurtarmaz. Ətrafda nə qədər yanlışlıq, ədalətsizlik, nə qədər ağılsızlıq varmı?! (*Qrafı görüb, hirsli*) Sən də dayı, həmişə göz qabağında hərlənirsən, qoymursan təklikdə ürəyimizi boşaldaq.

Şabelski: (ağlamsınaraq) Allah vursun məni, sığınacaq bir yerim də yoxdur. (*Yerindən sıçrayıb evə cumur*)

İvanov: Yaxşı, günahkaram, təqsirim var. (*Lvova*) Niyə mən onun xətrinə dəydim axı?! Yox, doğrudan mən kələfin ucunu itirmişəm. Bunun çarəsini tapmalıyam. Lazımdır.

Lvov: Nikolay Alekseyeviç, sizə qulaq asdım və məni bağışlayın, düzünü deyəcəyəm, müəmmasız. Sizin səsinizdə, səsinizin ahəngində hələ sözlərinizi demirəm, o qədər amansız xudbinlik, o qədər soyuqqanlı qəddarlıq var ki?! Yaxınınız sizə yaxın olduğuna görə məhvə gedir, onun sayılı günləri qalıb, sizə ona laqeyid ola bilirsiniz, gəzirsiniz, məsləhət verirsiniz, özünüzü yaxşı göstərməyə çalışırsız. Bunu düzgün ifadə edə bilmirsiniz, çünki nitq qabiliyyətim zəifdir, amma qisasını öz əleyim, Siz mənim zəhləm getmişlərdən birisiz.

İvanov: Ola bilsin, ola bilər. Kənardan daha yaxşı görmək olur. Çox ehtimal ki, siz məni başa düşürsünüz. Yəqin ki, mən çox günahkaram (*Qulaq asır*). Deyəsən atları gətirdilər. Gedim geyinim. (Evə tərəf yönəlib, dayanır) Doktor, siz məni xoşlamırsız və bunu gizlətmirsiniz də... Belə şey sizin qəlbinizə fərəh gətirir.

(*Evə sarı gedir*)

Lvov: (tək) Lənətə gəlsin belə xasiyyət. Yenə də fürsəti əldən verdim, onunla əməlli-başlı danışmadım. Neynim onunla laqeyd danışa bilmirəm. Ağzımı açıb bir söz deyən kimi, buramda (*sinəsini göstərir*) sıxıntı başlayır, içim çevrilir, dilim boğazıma tıxanır. Bütün varlığım bu Tartyufdan zindəyi-zəhləm gedir. Yüksək dərəcəli fırıldaqçının biridir. Odu ha gedir. Bədbəxt arvadının bütün səadəti ondadır ki, əri yanında olsun, onunla nəfəs alır, yalvarır ki, heç olmasa birçə axşam onunla keçirsin. Osa buna macal tapa bilmir... Ev elə bil onu boğur, ona danışqallıq eləyir. Heç olmasa birçə axşam evdə otursa, darıxmaqdan başına güllə çaxar. O yazığa geniş meydan lazımdır ki, təzə bir əclafıq törətsin. Hə, mən bilirəm nə üçün sən hər axşam nə məqsədlə Lebedevgilə gedirsən. Bilirəm!

(*Lvov İvanov, şlyapalı və paltolu Şabelski və Anna Petrovna.*)

Şabelski İvanov və Anna Petrovna ilə evdən çıxarkən

Şabelski: Nikolas bil ki, belə şey insafsızlıqdır! Özün hər axşam gedirsən, bizsə tək qalırıq. Darıxmaqdan saat 8-də yatmağa gedirik. Bu bir sitəmdir, həyat deyil. Axı nə üçün sən gedə bilərsən, biz yox? Xəbər aləram da, nə üçün, nə səbəbə? →

Anna Petrovna: Qraf, əl çəkin ondan. Nolar, qoy gedir getsin də...

İvanov: (*arvadına*) Sən xəstə-xəstə hara gedirsən? Sən nasazsan, günbatandan sonra sənə havada qalmaq ziyandı. İnanmırsan, həkimdən soruş! - Sən bəbə deyilsən axı, ağılı başında olan bir adamsan. (*qrafa*) Sən niyə ora getməlisən?

Şabelski: Lap cəhənnəmin dibinə, lap timsahın ağzına getməyə belə razıyam, tək burda qalmayım. Darıxıram mən. Darıxmaqdan kütləşmişəm! Hamı məndən bezib. Sən məni evdə qoyursan ki, o darıxmasın, mənə onu yeyib qurtarmışam.

Anna Petrovna: Boşlayın qraf, qoyun getsin, orda onunçün xoş keçəcəksə, buraxın getsin...

İvanov: Anya, bu ton nəyə lazımdır? Bilirsən ki, mən ora kefe getmirəm. Mən veksəl barədə danışımalıyam.

Anna Petrovna: Başa düşürəm sən özünə niyə bəraət qazandırmaq istəyirsən? Gedirsən, get. Səni tutub saxlayan kimdir?

İvanov: Cənablar, gəlin bir-birimizi gəmirməyə. Yəni, vacib olan budu?

Şabelski: (*ağlamsınaraq*) Nikolas, əzizim, rica eləyirəm məni də özünə aparasan. Mən orada, firıldaqçılara, sarsaqlara baxaram, bəlkə eynim açılar. Axı mən ta Pasxadan bəri heç yerə çıxmamışam.

İvanov: Yaxşı gedək. Hamımız məni tənqə gətirmisiz.

Şabelski: (*sevincək*) Hə? Mersi, mersi (Şən halda onun qoluna girib, kənara çəkir) Sənin həsir şlyapanı geymək olar?

İvanov: Olar. Amma lütfən tez ol.

(*Qraf evə qaçır*)

İvanov: Doğrudan məni lap bezdirmisiz. Hamınız. Amma, cənablar, görün nə deyirəm? Anya, mən sənənlə gör nə tonda danışıram?! Əvvəllər belə şey olmayıb. Yaxşı, sağ ol, Anya, saat bir üçün qayıdaram.

Anna Petrovna: Kolya, əzizim, evdə qalsan yaxşıdı.

İvanov: (*həyəcanla*) Mənim mələyim, əzizim, bədbəxtim, sənə yalvarıram... axşamlar mənim evdən getməyimə mane olma. Düzdür, mənim tərəfimdən bu qəddarlıqdır, ədalətsizlikdir, amma izn ver, bu ədalətsizliyə riayət eləyim. Ev məni sıxır. Günəş batan kimi üreyimi həsrət bürüyür. Elə bir həsrət ki?! Səhbəni soruşma. Özüm də bilmirəm. And olsun ki, bilmirəm. Burda üreyim sıxılır, Lebedevlə gedirəm, ora burdan da pisdir, ordan qayıdırsan, bura yenə cansıxıcıdır, bütün gecəni belə. Tamam ümidsizlik şöküb bura...

Anna Petrovna: Kolya, bəlkə getməyib qalarsan. Əvvəlki kimi söhbət elərik. Birlikdə şam yeməyini yeyərik, kitab oxuyarıq. Bu deyəngənə səndən ötrü çoxlu duet öyrənmişik. (*Onu qucaqlayır*) Qal da! (*Pauza*) Mən səni başa düşürəm. Tam bir ildir ki, bu davam eləyir. Niyə axı belə dəyişmişən?

İvanov: Nə bilim. Bilmirəm.

Anna Petrovna: Axı sən niyə istəmirsən ki, mən də axşamlar sənə qoşulum gedim?

İvanov: Belə üz vurursansa, deyə bilərəm. Düzdür, dilə gətirmək bir az qəddarlıqdır, amma desəm yaxşıdır. Üreyim sıxılında mənim sənə olan məhəbbətim azalmağa başlayır. O zaman əlacım yalnız səndən qaçmağa qalır. Sözü qısa mən evdən getməliyəm.

Anna Petrovna: Üreyin sıxılır? Başa düşürəm, anladım. Bilirsən nə var Kolya? Sən çalış əvvəlki kimi, oxu, deyib-gül, hirsən. Sən qal, bir yerdə gülək-danışaq, şərab içək, sənənlə həsrətini bir dəqiqədə yox eləyək. İstəyirsən mən məhni oxuyum? Və ya gedək sənənlə kabinetinə oturaq qaranlıqda əvvəllər olduğu kimi, sən mənə öz həsrətdən danışasan. Gözlərin elə yazıq-yazıq baxar ki, mən onlara baxıb ağlayaram, ikimiz də yüngülləşərik. (*güllür və ağlayır*) Və ya, Kolya, o necəydi? "Güllər hər baharda təkrar açır, amma sevinc yoxdur." Eləmi? Yaxşı gedirsən get, get...

İvanov: Anya, sən məndən ötrü Allaha dua elə. (*gedir, dayanır, fikirləşir*) yox, bacarmıram (*gedir*).

Anna Petrovna: Get, get. (*masanın küncündə oturur*)

Lvov: (*səhnədə var-gəl edir*) Anna Petrovna, bir qayda olaraq saat 6-nı vuran kimi Siz otağa gedib səhərə qədər gərək ordan çıxmıyarsız. Axşam rütubəti Sizə zərərdir.

Anna Petrovna: Baş üstə.

Lvov: "Baş üstə" nədi? Ciddi sözümdü.

Anna Petrovna: Amma mən ciddi olmaq istəmirəm.

Lvov: Görürsüz, sizi öskürək tutdu.

Lvov, Anna Petrovna və Şabelski

Şabelski: Bəs Nikolay hamı? Atları gətiriblər (*tez gedib Anna Petrovnanın əlini öpür*) Gecəniz xeyrə qalsın, gözəlim! Qevalt! Lütfən, bağışlayın (*gedir*)

Lvov: Təlxək.

(Pauza. Uzaqdan qarmon səsi gəlir)

Anna Petrovna: Necə də danıxdırıcıdır. Baxsana, arabaçılar, aşbaz qadınlar özləri üçün ziyafət qurur, mənə... tərki edilmiş kimiyəm. Yevqeni Konstantinoviç, Siz harda gəzirsiniz? Gəlin, burda əyləşin.

Lvov: Mən otura bilmərəm.

Anna Petrovna: Mətbəxdə məhni çalır. (*Oxuyur*) "Hardaydın, ay bildirçin, dağda ara içirdim". (*Pauza*) Doktor, sizin ata-ananız var?

Lvov: Atam ölüb, amma anam sağdır.

Anna Petrovna: Ananız üçün darıxırsız?

Lvov: Mənim darıxmağa vaxtım yoxdur.

Anna Petrovna: Güllər hər baharda təkrar açır, amma sevinc yoxdur. Bu cümləni mənə kim dedi? Yadımda deyil. Deyəsən elə Nikolay özü deyib. Yenə bayquş ulayır.

Lvov: Qoy ulasın da...

Anna Petrovna: Doktor, mən düşünməyə başlayıram ki, tale məni aldadıb. Bir çox adam, bəlkə də heç məndən yaxşı deyil, xoşbəxt olur və bunun üçün heç nə ödəmirlər. Mənsə hər şeyi ödəyib əldə etmişəm, tamam hər şeyi. Özü də çox baha qiymətə. Bəs məndən bu dəhşətli faizləri nə hesab alırlar? Canım, siz hamınız mənimlə ehtiyatla davranırsız, həssaslıq göstərirsiniz, həqiqəti deməyə qorxursuz. Siz düşünürsünüz ki, mən xəstəliyimin nə olduğunu bilmirəm, eləmi? Gözəl bilirəm. Xülasə, bu barədə danışmaq maraqsızdır. **(yəhudi aksenti ilə)** Lütfən, bağışlayın. Siz gülməli lətifələr danışa bilərsiniz?

Lvov: Bilmirəm.

Anna Petrovna: Amma Nikolay danışır. Mən həm də insanların ədalətsizliyinə təəccüb edirəm. Nə üçün məhəbbətə məhəbbətlə cavab vermirlər, doğruya yalanla cavab verirlər? Deyin görüm, nə vaxta qədər atamla anam mənə nifrət edəcək? Onlar burdan 50 verst uzaqda yaşayırlar, mənsə gecə-gündüz, həтта yuxuda da onların nifrətini hiss edirəm. Bəs Nikolayın həsrətini necə başa düşmək olar? O deyir ki, yalnız axşamlar, onu həsrət boğanda məni sevmir. Bunu mən anlayıram və ehtimal edirəm, amma, təsəvvür edin ki, o məni tamamilə sevməsə necə olsun? Əlbəttə, bu mümkün deyil, amma bəlkə, birdən oldu? Yox, yox bunu heç ağıla gətirmək belə düzgün deyil. **(oxuyur)** "Ay bildirçin hardaydın?" **(diksinir)** Bu nə dəhşətli fikirlərdir məndə? Siz, doktor, ailəli deyilsiniz, ona görə də çox şeyi başa düşə bilmirsiniz.

Lvov: Sizə təəccüblü gəlir, eləmi? **(yanında oturur)** Yox, mən sizə... bəli sizə təəccüb edirəm. Axı izah eləyin, məni başa salın görüm, ağıllı, vicdanlı, az qala müqəddəs bir qadın olan siz necə imkan verdiniz ki, sizi belə həyasızcasına altdınsınlar və sizi bu bayquş yuvasına çəkib salsınlar. Siz niyə burdasız? Sizin bu qəlbi soyuq, ruhsuz əriniz bir yana qalsın - bu boş, bayağı mühitlə sizin nə əlaqəniz ola bilər? Allah, aman! Deyingən, pas atmış, dəli qraf, və dələduzlar dələduzu, murdar sifətli Mişa? Mənn başa salın görüm ki, siz niyə burdasınız? Necə olub ki, bura gəlib düşmüşsüz?

Anna Petrovna: **(gülür)** Bax, elə o da məhz bir vaxtlar belə deyirdi. Tam eynilə. Amma onun gözləri daha iridir və bəzən o bir şey haqqında hərərlə danışmağa başlayanda gözləri köz kimi yanırı. Danışın.. Danışın!

Lvov: **(durur, əlini yelləyir)** Nə danışım? Durub getsəniz yaxşıdı...

Anna Petrovna: Siz deyirsiniz ki, Nikolay belədir-elədir. Axı siz onu hardan tanıyırsız? Məgər yarımca ildə insanı tanımaq olar? Doktor, o əla insandır və mən təəssüflənirəm ki, siz onu 2-3 il əvvəl heç tanımırdız. O indi danırır, susur, heç bir iş görmür, amma bilirsiniz qabaqlar necə də maraqlı bir insan idi? Mən onu ilk baxışdan sevmişəm. **(Gülür)** Baxdım, siçan tələsi qapandı, içinə mən düşdüm. Tap! Dedi. - gedək. Mən də qaçıyla çürük yarpaqları kəsən kimi hər şeyi kəsib, getdim... İndisə tamam başqa cürədi. İndi o Lebedevgilə gedir ki, özgə qadınlarla əylənsin. Mənsə bağda oturub bayquş ulamasına qulaq asıram. Doktor, Sizin qardaşınız yoxdur?

Lvov: Xeyr.

(Anna Petrovna ağlayır)

Lvov: Nə oldu yenə?. Ağlayırsız?

Anna Petrovna: Hövsələm bitdi, doktor, mən ora gedəcəyəm.

Lvov: Hara?

Anna Petrovna: Onun olduğu yerə. Gedəcəyəm. Deyin atları hazırlasınlar. **(evə gedir)**

Lvov: Yox, mən belə şəraitdə müalicə aparmaqdan qəti imtina edirəm. Bir qəpik də haqq verməmələri bəs deyil, hələ bir ürəyimi də paralayırlar. Yox, mən imtina edirəm. Bəsdir. **(Evə gedir)**

Pərdə

İKİNCİ PƏRDƏ

Lebedevlərin evində zal: düz qarşıda bağçaya çıxış var, sağda və solda qapılar. Qədim, bahalı mebel, çilçıraq, şamdanlar, şəkillər örtüklərin çindədir. Zinaida Savişna, Kosıx, Avdotya Nazarovna, Yeqoruşka, Qavrila, xidmətçi qadın, qarılar - qonaqlar, gənc qızlar və Babakina. Zinaida Savişna divanda əyləşib. Onun sağ-solundakı kreslolarda qarılar, stullarda cavanlar. Dərində bağçaya çıxışın yanında kart oynanır. Dyunçular içində: Kosıx, Avdotya Nazarovna və Yeqoruşka var. Qavrila sağ qapının ağzında dayanıb. Xidmətçi sinilərdə şirniyyat paylayır. Sağ qapıdan hey qonaqlar gedib-gəlir. Babakina Zinaida Savişnaya tərəf gəlir.

Zinaida Savişna: **(sevincək)** Əzizim, Marfa Petrovna!

Babakina: Xoş gördük, Zinaida Savişna! Doğum günü münasibətilə sizi təbrik etmək şərəfi duyuram. **(öpüşürlər)** Allah elə eləsin ki...

Zinaida Savişna: Təşəkkür edirəm, canım, mən də çox şadam. Sizin səhhətiniz necədir?

Babakina: Çox minnətdaram. **(Yanında divana əyləşir)** Xoş görmüşük, ay cavanlar.

(Qonaqlar durub baş əyirlər)

1-ci qonaq: **(gülür)** Siz bəyəm qocasız? Biz hardan cavan olduq? Nə danışırırsız? Sizin ancaq adınız dul qadındır, qızlardan on qat cavansınız.

(Qavrila Babakinaya çay gətirir)

Zinaida Savişna: **(Qavrilaya)** Bunu niyə belə yavan verirsən? Bir mürəbbədən-zaddan gətirərdin. Məsələn, qarağat mürəbbəsi yaxşı olar.

Babakina: Narahat olmayın. Çox təşəkkür edirəm.

1-ci qonaq: Marfa Yeqorovna, siz Muşkinodan keçib gəlmisiz?

Babakina: Xeyr, Zaymişdən. Ordan yol babatdı.

1-ci qonaq: Bəlkə də.

Kosıx: İki qaratoxmaq.

Yeşoruşka: Pəs.

Avdotya Nazarovna: Pəs.

2-ci qonaq: Pəs.

Babakina: Uduş biletləri, əziz Zinaida Petrovna, yenə qalxır. Heç görünən işdir? birinci istiqraz 270, ikincisi az qala 250-dir. heç vaxt belə olmayıb.

Zinaida Savişna: Kimin ondan çox varıdırsa, onun bəxti gətirib.

Babakina: Elə deməyin, canım, onlar indi çox qiymətə minsə də, sərmayəni onda saxlamaq sərfəli deyil. Elə onun sığortası adamın axınına çıxar.

Zinaida Savişna: Əslində elədi, amma yenə də ümidvarsan. Allahın rəhminə şükür.

3-cü qonaq: Mən bilən, mesdames, mən belə düşünürəm ki, indiki zamanda sərmayə saxlamaq heç sərfəli deyil. Faiz sənədləri çox az gəlir gətirir, pulu döviyyəyə buraxmaq da xeyli təhlükəlidir. Mən belə başa düşürəm, mesdames, indiki vaxtda sərmayəsi olan insan daha kritik vəziyyətdədir, mesdames, nəinki o kəs ki...

Babakina: Orası doğrudur.

(1-ci qonaq əsnəyir)

Babakina: Xanımların qabağında əsnəmək olar?

1-ci qonaq: Pardon, mesdames, mən təsadüfən..

(Zinaida Petrovna durub, sağ qapıdan gedir, uzun sükut)

Yeşoruşka: İki qırmızı kərpic.

Avdotya Nazarovna: Pəs.

Kosix: Pəs.

Babakina: (qırağa) Ay Allah, adamın ürəyi sıxılır. Çox darıxdırıcıdı. Lap ölmək olar

(Həmin şəxslər, Zinaida Savişna və Lebedev)

Zinaida Savişna: (Lebedevlə birlikdə sağ qapıdan çıxarkən yavaşca) Orda niyə əyləşmişən? Primadonnasan? Qonaqlarla otur (özünü əvvəlki yerində oturur).

Lebedev: (əsnəyir) Ah, dərdli başım.

(Babakina görünür) Bay atam! Marmelad oturub.

Rahat-Lukum (salamladır) Qiymətli səhhətiniz necədir?

Babakina: Çox minnətdaram.

Lebedev: Allaha şükür, Allaha şükür. (Kresloya oturur) Belə... Qavrıla!

(Qavrıla ona bir qədəh araq və bir stəkan su gətirir, o araqı içib, üstündən suyu içir).

1-ci qonaq: Sağlığımıza.

Lebedev: Nə sağlıq? Gəbəmirik ona da şükür. (arvadına) Zyuzuşka, bizim körpəni görmürəm.

Kosix: (ağlamsınaraq) Deyin mənə: Nəyə görə biz pulsuz qaldıq? Məni Allah vursun biz niyə uduzduq?

Avdotya Nazarovna: (durub, hirsə) Ona görə ki, sən, atam-anam, oynaya bilmirsən, gəlib oturma. Sənin nə haqqın var başqasının kartlarına oynayan. O səbəbdən də səndə bir əprimiş tuz qaldı.

Kosix: (ağlamsınaraq) Bağışlayın, cənablar... Məndə qırmızı kərpicdə tuz, kral, səkkiz qaratoxmaq tuzu və bircə, bilirsiz, bircə balaca qırmızı var, o da ki, dəli şeytan bilir, balaca şlem elan edə bilməzdi. Ona görə dedim ki: kozırsız...

Avdotya Nazarovna: (onun sözünü kəsir) Onu mən dedim: kozırsız. Sən dedin iki dənə kozırsız..

Kosix: Belə şey olar?. İzn verin sizdə... məndə... sizdə... Siz baxın, Pavel Kiriloviç məndə qırmızıtoxmaqdan: tuz, kral, qadın, səkkiz

Lebedev: (qulaqlarını tıxayır) Əl çək, məndən, sən Allah, əl çək!

Avdotya Nazarovna: (qışqırır) Mən dedim axı, kozırsız!

Kosix: (hiddətlə) Bir də mən bu uzunburun balıqla oynamağa otursam, əclafam, lənətəgəlmişin biriyəm. (bağçaya çıxır)

(2-ci qonaq da onun ardınca gedir, masa arxasında Yeşoruşka qalır)

Avdotya Nazarovna: İsti məni təntitdi. Uzunburun balıq ha! Özünsən uzunburun balıq!

Babakina: Amma siz də, mənə qarşı lap hirslisiniz!

Avdotya Nazarovna: (Babakina görünür) Mənim gözəlim! O burdadır, mən, korusu toyuqsa onu görmürəm. Ah, mənim göyərçinim (onun çiyindən öpür və yanında oturur) Necə böyük bir xoşbəxtlik! Qoy bir baxım, bəyaz durnam, tfu, tfu, göz dəyməsin.

Lebedev: Bədir, təriflədin. Yaxşısı budur ona bir adaxlı tapasan.

Avdotya Nazarovna: Taparam da. Mən məzara girməmiş onu da, Sanıçkanı da ərə verəcəyəm. Amma o ərləri hardan tapasan, indiki vaxtda? Odu bax, bizim adaxlılar sınısıqlarını sallayıb oturublar, elə bil suya düşən xoruzlardı.

3-cü qonaq: Çox fərsiz bənzətmədir mənim nəzərimdə, mesdames, əgər indiki cavanlar subaylığa meyillidirsə, bunun səbəbi ictimai şəraitdir.

Lebedev: Yaxşı, yaxşı, naqqallıq eləmə, xoşlamıram.

Həmin şəxslər və Saşa

Saşa: (*atasına doğru gedir*) Bayırda elə gözəl hava var ki... Sizsə cənablar, bu bürküdə qaxılıb oturmusuz burda.

Zinaida Savişna: Saşenka, sən görmürsənmi, Marfa Yeqorovna bizdədir?

Saşa: Bağışlayın. (*Babakınaya tərəf gedib, salam verir*)

Babakina: Özünü dartırsan, Sanıçka, lovğalanmısan. Heç olmasa bir dəfə gələydin. (*öpüşür*) Təbrik edirəm, canım.

Saşa: Təşəkkür edirəm (*atasının yanında oturur*)

Lebedev: Bəli, Avdotya Nazarovna indi ər tapmaq həqiqətən çətindir. Nəinki ər, heç əməlli-başlı sağdış, solduş tapmaq belə çətindir. İndiki cavanlar, məndən inciməsin, birtəhərdilər - üzləri gülməz, müti, nə bir rəqs, söhbət etməyi, heç fərli-başlı içməkləri də yox.

Avdotya Nazarovna: Xeyraa, içməkdə hamısı ustadır, tək ver gəlsin.

Lebedev: İçmək başucalığı deyil, içməyi elə at da içir. Amma elə iç ki, əməlli-başlı olsun. Bizim vaxtımızda bəzən bütün günü mühazirələrə başın qatışırsan, axşam düşən kimi gedirsən bir işiq gələn yerə, səhərə qədər fir-fir fırlanırsan, həm oynayırısan, həm qızlarla əylənirsən, hə bir də... (*boğazına çırtma vurur*). Bəzən özündən uydurursan, dil boğaza qoyursan. Amma indikilər... Başa düşürəm nə ondanlılar, nə də bundan. Bütün uyezdə tək bir cə fərli adam var, o da evlidir, o da deyəsən, öz ağılını itirmək üzrədi.

Babakina: Kimdir ki?

Lebedev: Nikolaşa İvanov.

Babakina: Hə, o yaxşı kişidir. Amma bədbəxtin biridi.

Zinaida Savişna: Əzizim, o necə xoşbəxt ola bilər axı? Yazıq, öz evlənməyində yanılıb. Bu cuhudla evləninib, o hesabla ki, arvadın ata-anası qızlarına bollu cehiz verəcək. Gəl ki, tam əksinə olub. Öz dinini dəyişdirəndən bəri qızın ata-anası onu heç tanımaq istəmir, onu lənətləyiblər. Nikolay bir qəpik də irəli düşmədi. İndi heyf-silənir, amma iş-işdən keçib.

Saşa: Ana, bu yalan sözdü.

Babakina: (*ehtirasla*) Şuroçka necə yəni yalandır? Axı hamı məsələni bilir. Əgər marağı olmasaydı, yəhudini niyə alırdı? Rus qızları azdır? Yanılıb, əzizim, yanılıb. Pərvərdigara, indi gör qadın ondan nələr çəkir. Lap gülməlidir. Evə gələn kimi ona təpinir ki, - Sənin ata-anan məni aldatdı! Rədd ol mənim evimdən! Yazıq, hara getsin? Ata anası yaxın buraxmır, xidmətçilik ona yaraşan iş deyil, həm də bacarmaz. O qadına töhmət yağdırır, tək qraf ortalığa girir. Qraf olmasaydı, onu çoxdan yox eləmişdi.

Avdotya Nazarovna: Bəzən də onu zirzəmidə bağlayır və - "Sarımsaq ye, ay səni belə-belə olasan". O da məcburdu, yeyir, ta ürəyi bulanana qədər. (*gülüş*)

Saşa: Ata, axı bunların hamısı yalandı.

Lebedev: Nə olsun, qoy özləri üçün boş-boş çərənəsinlər Qavrıla!
(*Qavrıla ona araqla su gətirir*)

Zinaida Savişna: Elə buna görə də müflis oldu, yazıq. İşləri lap bərbaddır. Əgər Borkin təsərrüfata nəzarət eləməsəydi, o öz cuhudu ilə ac qalardı. Hələ biz onun ucbatından neçə dəfə işə düşdük. Elə ilişdik ki, bircə Allah şahiddir. İnanmazsınız ki, əzizim, o 3 ildir ki bizə doqquz min borcludur.

Babakina: Doqquz min?!

Zinaida Savişna: Bəli, mənim əziz Paşenkam göstəriş verdi ki, bu pulu ona versinlər. Onda xasiyyətədi, heç bilmir kimə borc vermək olar, kimə yox? Mən heç sərmayəni demirəm, o cəhənnəm, heç olmasa faizləri müntəzəm versin.

Saşa: Ana, bu barədə Siz artıq ən azı min dəfə demisiz.

Zinaida Savişna: Sənə nə düşüb? Niyə müdafiə edirsən onu?

Saşa: Sizə heç bir pislik etməmiş adam barədə bu cür danışmağa vicdanımız necə yol verir? Sizə bir pisiyi keçib?

3-cü qonaq: Aleksandra Pavlovna, izn verin mən də bir-iki kəlmə deyim. Mənim Nikolay Alekseyeviçə hörmətim var. Həmişə də bununla öyünmüşəm, amma entrenous, öz aramızda mənə elə gəlir ki, o, fırldaqçının biridir.

Saşa: Sizi təbrik edirəm ki, o fikirdəsiniz.

3-cü qonaq: Bunu sübut etmək üçün sizə bir faktı misal gətirim. Bunu mənə onun atası, və ya, belə desək, ciceronesi Borkin xəbər vermişdi. İki il bundan əvvəl, heyvan epizootiyası vaxtı o çoxlu heyvan alıb, onları sığortalamışdı...

Zinaida Savişna: Bəli, bəli, o məsələ mənim də yadımdadı. O vaxt mənə demişdilər.

3-cü qonaq: Fikir verin ha, onları sığortalayıb, sonra, onları taun xəstəliyinə yoluxduraraq sığorta pulunu mənqirləmişdi.

Saşa: Bunların hamısı cəfəngiyyətdir. Tər-təmiz cəfəngiyat. Heç kim nə heyvan alıb, nə də onu yoluxdurub. Borkin özü bu layihəni quraşdırıb. Hər yerdə də bununla lovğalanırdı. İvanov bu məsələdən xəbər tutanda, Borkin ondan iki həftə üzr istəyib. İvanovun günahı yalnız ondadır ki, həlim xasiyyətdir və həmin o Borkini qovlamağa ürəyi gəlir. Bir də ona görə təqsirkardır ki, insanlara çox inanır. Əlində nəyi olubsa, dartışdırıb talayıblar, onun mərhəməti hesabına kimlərsə varlanıb.

Lebedev: Şura, bəsdir!

Saşa: Bunlar niyə cəfəngiyyət danışır axı. Bunlar hamısı adamı darıxdırır... İvanov, İvanov. Başqa söhbətləri yoxdu. (*qapıya tərəf gedir, sonra qaydır*) Təəcüb qalırım. (*gənclərə*) Doğrudan da sizin səbrinizə məətələm, cənablar. Siz belə oturmaqdan sıxılmırsınız? Axı hava da sıxıntıdan belə donub. Məzəli bir şey danışın, qızları əyləndirin, aralıqı canlandırın. Əgər İvanovdan başqa süjetiniz yoxdursa, gülün, oxuyun, oynayın, axır ki...

Lebedev: (*gülür*) Danla onları, danla!

Saşa: Gəlin, mənə bir lütf göstərin. Əgər oynamaq, gülmək, oxumaq istəmirsinizsə, yalvarıram sizə, heç olmasa ömrünüzdə bircə dəfə də olsun kimisə təəccübləndirmək, güldürmək xətrinə, var gücünüzü toplayın və hamınız birlikdə nəşə məzəli, zarafatyana parlaq bir şey ortaya çıxarın. Lap kobud, yaxud bayağı elə bir şey deyən ki, həm gülməli, həm də təzə olsun. Ya da kiçik, gözə çarpmayan, amma bir az qəhrəmanlığa bənzəyən bir şey düşünün ki, qızlar sizə baxanda həyatda heç olmasa bircə dəfə "Ah!" deyib heyrət eləsinlər: Axı bəyənilmək istəyirsiniz, məyər siz bəyənilməyə çalışmırsız? Ah, cənablar! Siz heç də o qəbildən deyilməmişiz. Sizə baxanda milçəklər ölür və lampalar his eləməyə başlayır. Axı o insanların sizə nə dəxli? Mən sizə min dəfə demişəm və həmişə deyəcəyəm, siz hamınız onlardan deyilsiniz, deyilsiz və bəlkə heç olmadız da...

Həmin şəxslər, İvanov və Şabelski.

Şabelski: (*İvanovla birlikdə sağdakı qapıdan girərkən*) Kimdir burda vəzərat oxuyan? Sizensiz, Şuroçka? (Gülür, əlini sıxır) Təbrik edirəm, mələyim. Allah Sizə uzun ömür versin və sizdən ikinci dəfə dünyaya gətirməsin.

Zinaida Savişna: (*sevinclə*) Nikolay Alekseyeviç, qraf?!

Lebedev: Bah! Kimi görürəm... qraf (ona tərəf gedir)

Şabelski: (*Zinaida Savişna və Babakinanı görüb əllərini onlara tərəf uzadır*). Bir divanda iki bank. Tamaşasından ləzzət alırsan. (*salamlaşır, Zinaida Savişnaya*) Xoş gördük, Zyuzuşka (*Babakinaya*) Salam, pampuş.

Zinaida Savişna: Mən elə şadam ki! Qraf, siz bizim nadir qonağımızsınız. Qavrila, çay! Buyurun, əyləşin. (*Durub, sağ qapıdan çıxır, həmən qayıdır, üzündə çox qayğılı bir ifadə var. Saşa əvvəlki yerində əyləşir. İvanov hamıyla dinnəzəcə salamlaşır.*)

Lebedev: (*Şabelskiyə*) Sən hardan çıxdın? Səni bura hansı qüvvələr gətirdi? Bu nə sürprizdir?! Qraf, sən yaramazın birisənmiş... Təbiiyəli adamlar bu cür eləmir. (*Əlindən tutub səhnənin önünə aparır*) Sən nə vaxtdan bizə gəlmirsən? Olmaya incimisen?

Şabelski: Mən sizə nə cürə gələ bilərəm axı? Çubuğa minim gəlim? Mənim öz atların yoxdur, Nikolaysa özünü aparmır, tapşırır ki, Sarra ilə oturma ki, o darıxmasın. Sən atlarını dalıma göndər, mən də gəlim də...

Lebedev: Yox, əşi. Zyuzuşka atları gözündən uzaq cləsə, bağı çatlayar. əzizim, gözüm, axı sən mənim üçün hamıdan doğma və dəyərlisən. Bütün köhnə-möhnədən bir sən qalmısan, bir də mən. Mən səndə öz keçmiş iztirablarımı, puç olmuş gəncliyimi sevirəm. Zarafat-zarafat, kövrəldtin məni, az qalırım ağlayım. (*qraftı öpür*)

Şabelski: Burax, görüm, səndən çıxır çəlləyinin iyi gəlir.

Lebedev: Sən təsəvvürə gətirməzsən, dostların yanımda olmayanda mən necə darıxıram?! Həsərdən az qala özümü asmaq istəyirəm. (*yavaşdan*) Zyuzuşka öz borc kassası ilə bütün nəcib adamları qaçırdıb, gördüyün kimi ancaq zuluslar qalıb, bu Dudkinlər, Budkinlər... Hə, çayını soyutma.

(Qavrila qrafa çay gətirir)

Zinaida Savişna: (*Qavrilaya*) Bu necə çay qoyma qıd? Mürəbbədən-zaddan getirəydin. Lap elə qaragat mürəbbəsi.

Şabelski: (*gülür. İvanova*) Sənə demədimmi? Yolda onunla mərc qoşdum ki, gələn kimi Zyuzuşka bizi qaragat mürəbbəsinə qonaq eləyəsidi.

Zinaida Savişna: Qraf, siz elə əvvəlki kimi məsxərəçisiz.

Lebedev: 10 çəllək bişiriblər, indi onu neyləsinlər axı!

Şabelski: (*masanın küncünə oturaraq*) Siz hələ də yığırsız, Zyuzuşa? Milliona çatıb?

Zinaida Savişna: Hə, qıraqdan baxan deyər ki, bizdən zəngin adam yoxdu. Bizdə pul hardan? Boş söz-söhbətdi.

Şabelski: Hə, hə, bilirik! Onu da bilirəm ki, siz necə zəif dama oynayırsız (*Lebedevə*) Paşa, düzünü de görüm, bir milliona çatdırmırsız?

Lebedev: Bilmirəm. Bunu Zyuzuşkadan xəbər al.

Şabelski: (*Babakinaya*) Bu yağlı pampuşun da bu yaxında millionu olacaq. Günü-gündən gözəlləşir və kökəlir. Gör, çoxlu pul olması nə deməkdir?

Babakina: Sizə çox minnətdaram, əlahəzrət, ancaq mənim məsxərədən xoşum gəlmir.

Şabelski: Əziz bankım, məgər bu məsxərədir? Bu ürəkdən gələn hayqırtıların, hisslərin bolluğundan asamın dili dinc durmur. Sizi və Zyuzuşkanı mən sonsuz bir məhəbbətlə sevirəm. Heyranlıq! Nəşə! Sizin ikinizi heç laqeyd görəməmişəm.

Zinaida Savişna: Siz heç dəyişməmişiz. Yeqoruşka, şamları söndür. Oynayan yoxdursa boş yerə niyə yansın? (*Yeqoruşka diksinir, şamları söndürüb oturur - İvanova*) Nikolay Alekseyeviç zövcənizin səhhəti necədir?

İvanov: Pisdir. Bu gün həkim qəti şəkildə dedi ki, vərəmdir.

Zinaida Savişna: Doğrudan? Necə də hayıf! Biz hamımızı onu elə sevirik ki...

Şabelski: Yalandır, yalan. Heç bir vərəm yoxdur, həkim fırıldaqdır, fokusdur. Doktor gəlib-getmək istəyir, bu vərəmi də özündən toxuyub. Yaxşı ki, əri də qısqanc deyil. (*İvanov səbirsizlik hərəkəti edir*) Sarranın özünə qaldıqda isə, mən onun heç bir sözüne, heç bir hərəkətinə inanmıram. Ömrümdə heç vaxt nə həkimlərə, nə vəkillərə, nə də qadınlara inanmamışam. Yalan, yalan, fırıldaq və əlləməçilikdir.

Lebedev: (*Şabelskiyə*) Sən qəribə subyektsən, Matvey. Özünü adamayovuşmaz kimi qələmə verirsen və bunu da hamıya təlqin eləyirsən. İnsan kimi insansan, amma danışanda elə bil sənin dilində tikan bitir.

Şabelski: Gərək mən əclaf və fırıldaqçılarla öpüşüm?

Lebedev: Fırıldaqçılar, əclaf haradadır?

Şabelski: Təbii ki, burda olanları demirəm, amma...

Lebedev: Nə amması? Bütün bunlar saxtəliqdır.

Şabelski: Saxtalıq... Yaxşı ki, sənin dünyagörüşün dardır.

Lebedev: Mənim dünyagörüşüm nədir ki? Oturub, nə vaxt gəbərəcəyimi gözləyirəm. Budur mənim dünyagörüşüm. Bizimçün artıq dünyagörüşü barədə düşünmək gecdir. Olanı budur! Qavrıla!

Şabelski: Sən Qavilanı artıq bəs qədər çağırımsan. Bax gör burnun nə gündədir?

Lebedev: (*içir*) Zərər yoxdur, canım, adaxlıbazlığa getmirəm ki?!

Zinaida Savişna: Çoxdandır doktor Lvov bizə gəlmir. Yaddan çıxarıb bizi.

Saşa: Mənim antipatiyam. Yerişən vicdan. Öz qeyri-adi vicdanlığını göstərmədən nə su iztəyər, nə papiros çəkər. Gedir, gəlir, danışır, alnında isə sanki "mən vicdanlı adamam" yazılıb. Adam onunla darıxır.

Şabelski: Dar düşüncəli həkim! (*Təqlid edir*) Vicdanlı adama yol verin! Hər addımda çıxırır, eynən tutuquşu kimi, fikirləşir ki, o, doğrudan da ikinci Dobrolyubovdur. Kim bağırırsa əclafdır. Dərinliyinə görə heyrət doğuran baxışlar... Əgər kişi dövlətli-dirsə və adam kimi yaşayırsa, deməli əclafdır. Mən məxmər pəncəkdə gəzirəm, məni nökr geyindirir, demək mən alçağam və təhkimçiyəm. Elə vicdanlıdır, elə vicdanlıdır ki, lap vicdan sahibidir ki, lap vicdanın çoxluğundan partlayır. Özüne yer tapmır. Mən hətta ondan qorxuram da... Vallah! Bir də gördün vicdan borcuna güvənib sifətimə tutuzdurdu, ya əclaf adlandırdı.

İvanov: O məni çox yordu, amma yenə də ondan xoşum gəlir. Səmimidir.

Şabelski: Nə səmimilik əşşi?! Dünən axşam mənə yaxınlaşıb, heç bir səbəbsiz deyir: "Sizdən, qraf, mənim heç xoşum gəlmir". Çox minnətdaram! Və bütün bunlar elə-belə deyil, bir vurğuyla səsi titrəyir, gözləri alov saçır, dizləri əsir. Allah kəssin belə səmimiyyəti! Yaxşı, məndən zəhləsi gedir, onun gözüne iyrenc görürkürəm, bu təbiidir, özüm də anlayıram: amma axı bunu mənim üzümə demək nəyə gərəkmis? Mən yaramaz adamam, amma mənim axı hər halda saçım ağarır. Ay səni, lazımsız, amansız vicdan!

Lebedev: Yaxşı, yaxşı, özün də cavan olmusan, başa düş də.

Şabelski: Bəli, mən də vaxtilə gənc və səfeh idim, bir vaxt özümü Çatski kimi aparırdım. Alçaqları və fırladaçları ifşa edirdim, amma ömrümdə heç vaxt oğruların üzünə oğru deməmişəm və özünü asanın evində kəndirdən danışmamışam. Mən tərbiyə görmüşəm. Amma sizin bu kütbeyin loğmana tale fürsət versəydi ki, prinsipləri və ümumbəşəri ideallar naminə sifətimə hamının qarşısında bir sille ilişdirsin, özünü öhdəsinə düşün vəzifənin zirvəsində və göyün yeddinci qatında sayardı.

Lebedev: Cavanların hamısı tündməcazdır. Mənim əmim hegəlçiydi... Hərdən evinə xeyli qonaq-qara yığar, içər, stulun üstünə çıxar və başlayardı: Ey cahillər! Siz qaranlıq qüvvələrsiz! Həm də həyatın şəfəqlərsiz. Ta-ta-ta danlayar, danlayardı...

Saşa: Qonaqlar nə deyərdi?

Lebedev: Heç nə. Qulaq asa-asa içərlərdi özləri üçün. Amma bir dəfə mən onu duələ çağırırdım, öz doğmaca əmimi. Bekon üstə oldu. Yadımdadı oturmuşdum beləcə, Matvey kimi, əmimsə mərhum Qerasim Nilicla orda, təxminən Nikolaşa duran yerdə dayanmışdı. Belə, Qerasim sual verir, qardaşım ...

(*Borkin daxil olur*)

(*Şık geyinmiş Borkin, əlində bağlama, tullantı, oxuya-oxuya sağ qapıdan daxil olur. Razılıq səsləri.*)

Qızlar: Mixail Mixayloviç!

Lebedev: Mişel Mişeliç! Səni də eşidərmişik!

Şabelski: Məclisin canı...

Borkin: Bəli mənəm! (*Tələsik Sasaya yaxınlaşır*) Nəcəbətli sinyorina! Cürət edib, kainatı sizin kimi valehedici gülün yaranması münasibətilə təbrik edirəm. Öz heyranlığımın dəlili kimi, sizə özüm düzəltdiyim fişəng və bengal işıqlarını təqdim etməyə cəsəret duyuram. (*bağlamamı uzadır*) Siz qaranlıq dünyanın zülmətinə şölə saçdığımız kimi, qoy onlar da gecəni işıqlandırsın. (*artist kimi təzim edir*)

Saşa: Təşəkkür edirəm.

Lebedev: (*gülür, İvanova*) Sən bu xaini niyə qovmursan çıxıb getsin?

Borkin: (*Lebedevə*) Pavel Kirihca! (*İvanova*) Patrona! (*oxuyur*) Nikolas voila do-di-do. (*Hamıya bir-bir yaxınlaşır*). Çox hörmətli Zinaida Savişna, ilahə Marfa Yegorovna, Qocaman Avdotya Nazarovna, Əlahəzrət qraf...

Şabelski: (*qəhqəhə çəkir*). Məclisin dadı-duzu! Gəlməyiynən mühit duruldu. Fikir verdiz?

Borkin: Lap, yoruldu. Mənbilən, hamıyla görüşdüm. Təzə nə var, nə yox? Xüsusi bir şey, lap nəfəskəsən bir şey yoxdu ki? (*Zinaida Savişnayaya, tələsik*) Bir, qulaq asın, anacan! İndi sizə gedirəm. Qavryuşa mənə çay ver, amma qarağat mürəbbəsiz. (*Zinaida Savişnayaya*) İndi sizə gedirəm, çay qırağında kəndlilər söyüdükdən qabıq çıxarırlar. Nə üçün siz o söyüdüüyü iltizama vermirsiz?

Lebedev: (*İvanova*) Sən bu xainin niyə dalından dəymirsən?

Zinaida Savişna: Belə şey heç ağılıma gəlməyib.

Borkin: Hərəkətsiz dayana bilmirəm. Anacan, necə əcaib bir şey edək? Marfa Yegorovna, mənim kefim kökdür. Cuşa gəlmişəm. (*oxuyur*)

Zinaida Savişna: Bir şey təşkil eləyin, yoxsa hamı darıxır.

Borkin: Cənablər, doğrudan siz nə üçün, mısırmıyıqızı sallayıb oturmusuz? Lap məhkəmə iclaslarına oxşayırsız. Gəlin bir şey göstərək. Xətrinizdən nə keçir? Püşk atma rəqs, fişəng, ya başqa şey?

Qızlar (*əl çalurlar*): Fişəng-fişəng! (*tələsik bağçaya qaçurlar*)

Saşa: (*İvanova*). Siz niyə bu gün belə qaraqabaqsız?

İvanov: Başım ağrıyır, Şuroçka, həm də ürəyim sıxılır

Saşa: Gedək qonaq otağına. (*Sağ qapıdan çıxırlar, Zinaida Savişna və Lebedevdən başqa hamı bağçaya gedir.*)

Zinaida Savişna: Bax, doğrudan da cavan adam belədir, başa düşürəm. Heç bir dəqiqə keçmədi ki, hamının kefini qaldırdı. *(Böyük lampanın işığını azaldır)* Madam ki, hamı bağçadadır şamlar nahaq yerə niyə yansın ki? *(şamları söndürür).*

Lebedev: Zyuzüşka, qonaqlara yeməyə bir şey vermək lazımdı ya yox?

Zinaida Savişna: Gör nə qədər şam var. Əbəs yerə demirlər ki, biz zəngin adamıq.

Lebedev: Zyuzüşka, adamlara ağıza atmağa bir şey verəydin. Bunlar cavandırlar, yəqin ki acıyıblar, yazıqdır, Zyuzüşka...

Zinaida Savişna: Qraf hələ çayını içib qurtarmayıb. Arada qənd heyif oldu. *(sol qapıdan gedir)*

Lebedev: Tfu.

İvanov və Saşa

(Saşa İvanovla sağ qapıdan girərkən): Hamı bağçadadır.

İvanov: Belə-belə işlər, Şuroçka. Qabaqlar mən çox işləyirdim və çox da düşünürdüm, lakin heç vaxt yorulmurdu. İndisə heç bir iş görmürəm və heç nə fikirləşmirəm, amma həm cismən, həm ruhən yorulmuşam! Gecə-gündüz vicdanım sızlayır, hiss edirəm ki, çox günahkaram, amma günahım nədir - anlamıram. Üstəlik bir arvadımın mərzəsi, pulsuzluq, didişmə, dedi-qodu, artıq-əskik söhbətlər, bambılı Borkin... Evim məni bezdirir, orda yaşamaq mənimçün bir işgəncəyə çevrilib. Şuroçka, sizə açığımı deyim hətta məni sevən arvadımla bir yerdə qalmaq mənimçün dözülməz olub. Siz mənim köhnə dostumsuz. Siz mənim səmimiyyətimdən inciməzsiz. Odu, sizə gəldim ki, başım ayılsın, lakin sizdə də danxıram və yenə öz evimə qayıtmaq istəyirəm. Bağışlayın, mən elə indi yavaşca çıxıb gedəcəm.

Saşa: Nikolay Alekseyevic, mən sizi başa düşürəm. Sizin bədbəxtliyiniz təkliyinizdədi. Sizin yanınızda bir insan olmalıdı ki, onu sevəsiniz və o da sizi başa düşə. Sizi yalnız eşq təzələyə bilər.

İvanov: Siz nə danışsınız, Şuroçka?! Bircə o çatmır ki, mənim kimi qoca, haprımış xoruz təzə bir eşqə düşsün. Allah məni belə belədan qorusun. Yox, mənim ağıllım, məsələ eşq macərəsində deyil. Lap Allah qarşısında olan kimi deyirəm, mən hər şeyə dözərəm: həsrətə, psixopatiya və müflisliyə, arvadımı itirməyə də; öz erkən qocalığımı da, təkliyimi də, yalnız özümün özümə məxsərə etməyimə tabım çatmaz.

Mən sağlam, güclü bir insan Hamletə, ya Manfredə, yaxud da vecsiz bir insana, Allah bilir nəyə çevrildiyimi fikirləşəndə xəcalətimdən ölürəm. Elə miskin adamlar var ki, onlara Hamlet yaxud lazımsız adam adlandıranda xoşlarına gəlir, lakin mənə qalsa, bu açıq-aydın biabırılıqdır. Belə şey mənim qüruruma toxunur, xəcalət məni boğur, əziyyət çəkirəm.

Saşa: (gözləri yaşarır, zarafatla) Nikolay Alekseyevic gəlin qoşulub Amerikaya qaçaq.

İvanov: Mən pilləkənə qədər getməyə ərinirəm. Siz Amerika deyirsiniz. Həqiqətən Şura, burda yaşamaq çətindir. Sizi əhatə edən adamlara baxanda, dəhşətə gəlirəm: Siz burda kimə ərə gedəcəksiniz ki? Yalnız bir şeyə ümid var - nola, burdan keçən bir porucik, yaxud student sizi uğurlayıb, aparalar.

Zinaida Savişna: (əлиндə mürəbbə qabı sol qapıdan çıxır)

İvanov: Bağışlayın, Şuroçka, mən bu saat gəlirəm. *(Saşa bağçaya düşür)*

İvanov: Zinaida Savişna, sizdən bir təmənnam var.

Zinaida Savişna: Nədi ki, Nikolay Alekseyevic?

İvanov: İş ondadır ki, sabah yox, birisi gün mənim veksəl borcumun vaxtı çatır. Siz mənə möhlət versəydiz, yaxud sərmayəyə faiz artırmağa izin versəydiniz Sizə çox minnətdar olardım. Mənim indi heç pulum yoxdur.

Zinaida Savişna: Nikolay Alekseyevic bu necə ola bilər axı? Yox-yox, siz özünüzdən təzə qayda-qanun çıxarmayın, Allah xatirinə, mən bədbəxti də incitməyin.

İvanov: Sözləşmə dedim, bağışlayın. *(Bağçaya düşür)*

Zinaida Savişna: Ay aman o məni gör bir necə haldan çıxardı. Bütün bədənim tutub, bütün bədənim əsir.

Kosıx: (sol qapıdan girib səhnə boyu keçir) Mənim kartlarım içində: tuz, kral, qadın, səkkiz, qarətəmaq tuz və bir dənə də onluq var. O isə, lənətə gəlmiş, xırda bir şlem elan edə bilməzdi! *(Sağ qapıdan çıxır)*

Avdotyа Nazarovna və 1-ci qonaq

Avdotyа Nazarovna: Mən onu bax bu cür cıvardım, simic oğlu simic! Zarafatdı bəyəm? Saat 5-dən oturmuşam acqarına, bir pashı siyəniyə belə qıymır. Bu nə evdir? Bu nə təsərrüfatdır?

1-ci qonaq: Adam elə danxır ki, az qalırəm yüyürüb başımı divara vurum. Bu nə adamlıqdı? Allah göstərməsin! Az qalır ki, qüssədən və acından canavar kimi ulamaq, qabağına çıxanı gəmirmək istəyirsən.

Avdotyа Nazarovna: Onu para-para eləyərdim, qoy günahı boynumda qalsın.

1-ci qonaq: Bir az içim ey, sonra çıxım gedim evə! Heç mənə sən tapan gəlin namizədlər də lazım deyil. Allah vursun sənı. Burda məhəbbət hardan olsun ki, nahardan bəri dilimə içki dəyməyib.

Avdotyа Nazarovna: Gedək görək tapa bilərimki?

1-ci qonaq: Tss! Yavaş olun! Deyəsən, şnaps yemək otağında, dolabdadır. Biz Yegoruşkanı sıxışdırıq, görək nə çıxır.

Anna Petrovna və Lvov (sağ qapıdan girirlər)

Anna Petrovna: Zərər yoxdur, gəlməyimizə sevinəcəklər. Heç kim yoxdur, yəqin bağcadadırlar.

Lvov: Bilmək olar ki, mənı bura, bu çalağanların yanına niyə gətirmisiz? Bura sizinlə, mənım yerimız deyil. Vicdanı olan kəslər buranın yolunu tanımasın gərək.

Anna Petrovna: Qulaq as, ey cənab vicdanlı adam! Qadını müşayiət edib, yol boyu vicdanlı olmağınızdan söz açmaq nəzakətsizlikdir. Bəlkə bu vicdan mövzusu gərəklidir, amma çox bezikdiricidir. Qadınlarla danışanda heç vaxt öz məziyyətlərinizdən bəhs etməyin. Qoy onlar özləri bunu anlasınlar. Mənım Nikolayım, sizin kimi olanda, qadınlara hüzurunda yalnız mahını oxuyar, qəribə əhvalatlar danışardı, amma hər bir qadın onun necə adam olduğunu başa düşərdi.

Lvov: Sizin o Nikolayınızı da çox tərifi etməyin, mən ona yaxşı bələdəm.

Anna Petrovna: Siz müsbət adamsız, amma heç nəyi anlamaq istəmirsiniz. Gəlin bağçaya düşək. O, heç vaxt belə ifadələr işlətmirdi: "Mən vicdan sahibiyəm! Bu mühitdə darıxıram! Çalağanlar! Bayquş yuvası! Timsahlar!" O, heyvanxananı heç yada salmırdı. Qəzəb onu bürüyəndə, mən ondan ancaq bu sözləri eşidirdim: "Ah, mən bu gün necə də ədalətsiz idim" və ya "Anyuta! Mənım bu insana yazığım gəlir". Bax o belədir, amma sizsə...

(Gedirlər)

Avdotyа Nazarovna və 1-ci qonaq.

1-ci qonaq: (sağ qapıdan girərkən) Yemək otağında yoxdur, deməli haradasa ambardadır. Yegoruşkanı dindirmək yerinə düşər. Onda gedək qonaq otağına.

Avdotyа Nazarovna: Onu para-para elərdim! (Sağ qapıdan gedirlər)

Babakina, Borkin və Şabelski. (Babakina və Borkin gülə-gülə bağcadan çıxırlar, onların arxasınca gülə-gülə, əllərini bir-birinə sürərək Şabelski ehmalca yeriməkdədir.)

Babakina: Belə sıxıntı olar? Bu nə darıxmaqdı? Hamı gedir-gəlir, oturur, elə bil arşın udublar. Darıxmaqdan sümüklərim qır-qıç olub. (Tullanır) Gərək hərəkətdə olasan. (Borkin onun belindən yapışib yanağından öpür)

Şabelski: (qəhqəhə ilə gülür, çırtma vurur) Lənətə gələsən! Bir növ...

Babakina: Buraxın, boçlayın əllərimi, yoxsa qrafın ağılına başqa şey gələr. Əl çəkin!

Borkin: Canımın mələyi, könlümün brillianı, (öpür) mənə 2300 rubl borc versəydiz...

Babakina: Xeyr ha... Bundan haşa, pul söhbəti eləməyin, xeyr, xeyr. Barı əllərimi buraxaydız.

Şabelski: Pampuşun öz şirinliyi var.

Borkin: (ciddi) Həvəsdi-bəsdı. Gəlin iş barədə danışaq. Bilavasitə, ticari baxımdan fikirləşək. Mənə qəti cavab verin, naz-qəmzəsiz - hoqqasız: Bəli, ya xeyir. Biləsiniz ki, (Qrafa işarə edir) Bax bu pula möhtacdı, ən azı ilə 3 min gəlir. Sizə də ər lazımdır. Qrafınıya olmaq istəyirsiniz?

Şabelski: (qaqıldayır) Nə arsız adammış bu?!

Borkin: Qrafınıya olmaq istəyirsiniz? Hə, yox?

Babakina: (həyəcanla) Siz də, Mişa, özünüzdən şey çıxarmayın. Bu cür işlər birdən-birə, heçnədən hasil olmur. Əgər qrafın könlündən keçirsə, özü deyər, bilmirəm heç necə olar, birdən birə...

Borkin: Yaxşı, yaxşı, bəsdı naz elədik. Bu ticari işdir. Hə, ya yox?

Şabelski: (gülür, əllərini ovuşdurur) Həqiqətən də... Dəli şeytan deyir, bəlkə özümü bir az alçaldım? Hə? Pampuş? (Babakinanın yanağından öpür) Gözəlım-göyçəyim, soyulmuş yumurtam!

Babakina: Dayanın, bir qədər səbriniz olsun, mənı yaman yerdə yaxaladıq. Gedin, gedin. Yox, dayanın, getməyin!

Borkin: Tez ol, de? hə, ya yox? Vaxtımız dardır.

Babakina: Qraf, bəlkə siz bir üç günlüyə mənə qonaq gələsiz. Mənım evimdə darıxmazsız, burdan fərqli olaraq... Elə günü sabah gəlin (Borkinə) Yox, bəlkə siz zarafat eləyirsiniz?

Borkin: Belə ciddi məsələdə kim zarafat eləyər?

Babakina: Dayanın, dayanın. Həlım fəna oldu. Pisəm! Qrafınıya, haa, ah, əhvalım qarışdı, yıxılmasam yaxşıdı. (Borkin və qraf gülə-gülə onun qollarından yapışib, yanaqlarından öpə-öpə sağ qapıdan aparılırlar)

(İvanov, Saşa, sonra Anna Petrovna bağçadan gəlirlər)

İvanov: *(Dəhşət içində başını tutaraq)* Ola bilməz. Nə lazım Şuroçka! Gərəkmez!

Saşa: Mən sizi dəlicəsinə sevirəm! Sizsiz həyatımın mənası yoxdur, səadətım, sevincim ola bilməz! Siz həyatda mənim üçün hər şeysiz...

İvanov: Nəyə gərəkmiş bu? Nəyə? Pərvərdigara, mən heç nə başa düşmürəm. Şuroçka, belə şey lazım deyil.

Saşa: Hələ uşaqlıqdan bəri siz mənim yeganə sevincim idiniz. Sizi və sizin ruhunuzu özüm kimi sevirdim, indisə mən sizin özünüzdü sevirəm, Nikolay Alekseyeviç. Sizinlə haraya desəniz, lap dünyanın o başına, hətta məzara gedərəm, amma siz Allah becidd olun, yoxsa mən boğuluram.

İvanov: *(xoşbəxt bir gülüşlə gülür)*. Bu nədir belə? Olmaya həyata yenidən başlamaqdır? Eləmi Şuroçka? Mənim səadətım *(onu qucaqlayır)*, mənim gəncliyim, mənim tərəvətim!

(Anna Petrovna bağçadan çıxır, ərinə və Saşanı bu vəziyyətdə görərək, yerində donub qalır)

İvanov: Demək ki, yaşamaq lazımmış, odur ki, yenidən iş başına! *(Öpüşürlər, öpüşəndən sonra dönüb Anna Petrovnanı görürlər)*

İvanov: *(dəhşət içində)* Sarra!

Pərdə

ÜÇÜNCÜ PƏRDƏ

İvanovun kabineti. Yazı masası, üzərində dağınıq şəkildə kağızlar, kitablar, rəsmi paketlər, oyuncaqlar, tapancalar: kağızların yanında lamp, su dolçası, siyənək balıqlı boşqab, çörək dilimləri və xiyar. Divarlarda xəritələr, şəkillər, tüfənglər, tapançalar, oraqlar, qırmaqlar.

Günorta vaxtıdır.

Şabelski, Lebedev, Borkin və Pyotr.

(Şabelski və Lebedev stolun iki tərəfində oturub, Borkin səhnənin ortasında stulu minib. Pyotr qapının yanında dayanıb).

Lebedev: Fransanın siyasəti aydın və müəyyəndir. Fransızlar nə istediklərini bilir. Onlar bu kolbasaçıları didməlidir, vəssalam, Almaniyə isə tam fərqli oyundadır. Almanların Fransadan qeyri çox problemləri də var.

Şabelski: Boş şeydir. Məncə almanlar qorxaqdır, fransızlar da qorxaqdır. Bir-birlərinə ancaq xox gəlirlər. Elə bununla da kifayətlənəcəklər. Vuruş-zad olmayacaq.

Borkin: Mənə qalsa, vuruşmaq nəyə gərəkdir? Bütün bu silahlar, konqreslər, xərclər nəyə lazımdır? Mən neynərdim? Ölkədəki bütün itləri yığardım. Onlara kalan Paster zəhəri vurub, düşmənin ölkəsinə buraxardım. Bir aydan sonra düşmənlərin hamısı ağılı itirərdi.

Lebedev: Baxırsan ki, başı balacadır, amma içində okeanda üzən balıqlar kimi saysız-hesabsız ideyalar var.

Şabelski: Ustadır.

Lebedev: Səni Allah vurmasın, bizi güldürsən Mişel Mişeleviç *(gülüşünü kəsir)* Yaxşı, ağalar, Jomini. Jomini, amma araqdan danışan yoxdur. Repetatur. *(üç qədəh süzür)* Sağlam olaq. *(İçib yeyirlər)* Siyənək balığı, mənbilən hər məzadən üstündür.

Şabelski: Yox, xiyar daha yaxşıdır. Alimlər dünya yaranandan fikirləşirlər, amma duzlu xiyardan ağıllı bir şey tapmayırlar. Pyotr, get o xiyardan yenə gətir, mətbəxdə tapşır ki, dörd dənə soğanlı pirojki bişirsinlər. İsti olsun.

(Pyotr gedir)

Lebedev: Arağın malı həm də kürüdür, ləzzət ələyir. Amma ağıllan içəsən. Bir az qara kürünü, iki yaşıl soğanı bitki yağı ilə qarışdırasan, üstünə də limon suyu. Qoxusundan məst olarsan. Barmaqlarını yalayarsan.

Borkin: Bir də araqdan sonra, qızarmış qumlaqçı balığı yaxşı gedir. Amma gərək onları fərlə qızardasan. Əvvəl təmizləyirsən, sonra quru çörək qırıntılarına basdırırsan, sonra da quruyanacan qızardırsan ki, xırt-xırt olsun.

Şabelski: Dünən Babakinə gildə yaxşı məzə vardı. Bəyaz köbək.

Lebedev: Hə, ləzzətliydi.

Şabelski: Mənə elə gəldi ki, ayrı cür bişirmişdilər. İçində soğan vardı, dəfnə yarpağı və cürbəcür ədviyyatlar. Qazanın qapağını açan kimi qəribə qoxu vurdu. Xüsusi iştah gətirdi.

Lebedev: Yaxşı, getdik. Repetatur, ağalar! *(İçirlər)* Salamət olaq. *(Saata baxır)* Görünür mən Nikolaşanı gözləyə bilməyəcəyəm. Gedəm gərək. Deyirsən Babakinə gildə süfrədə göbək vardı, bizdəsə hələ ki, göbək yoxdur. Yaxşı, de görüm, sən hansı andırdan ötrü son vaxtlar Marfutkagilə ayaq açmısən?

Şabelski: *(başıyla Borkinə işarə edir)* Budur da, məni Babakinəylə evləndirmək istəyir.

Lebedev: Evləndirmək? Sənin neçə yaşın var?

Şabelski: Altmış iki.

Lebedev: Əsl evlənmək vaxtıdır. Marfutka da lap sənə taydır.

Borkin: Məsələ Marfutkada deyil, onun sterlinqlərindədir.

Lebedev: Bunun iştahına bax. Üstündən quş südü istəmirsən ki?

Borkin: Bu adam evlənər, ciblərini pulnan doldurar, onda quş südünün dadını-tamını bilərsiz.

Şabelski: Bunun ciddi sözünü. Bu dahi o fikirdədi ki, mən onun sözünə baxıb evlənəsiyəm.

Borkin: Yoxsa yox? Qəti qərara gəlməmişiz?

Şabelski: Ağıllın itirmisən nədi? Mən nə vaxt hə demişəm? Pss...

Borkin: Təşəkkür. Sizə çox minnətdaram. Olmaya arada məni bada verəcəksiz? Gah evlənmirəm deyir, gah evlənmirəm, sözündən şeytan da baş çıxarmaz, mənə artıq razılıq almışam. Neynək, demək ki, siz evlənməkdən boyun qaçırsınız?

Şabelski: (*çiyinlərini çəkir*) Bu ciddi deyir ki... Qəribə adamdı.

Borkin: Onda abırlı bir qadını başdan çıxarmaq nəyə lazım idi? O qrafinya olmaq üçün hər şeyə hazırdı, nə yeyir, nə içir. Belə şeylə zarafat eləyərlər? Belə şey vicdanlı adama yaraşmaz.

Şabelski: (*çırtma vurur*) Nədir, bəlkə həqiqətən özümə bu alçaqlığı rəva bilim. Hə? Acığa! Vallah elərim! Nəyə deyirsiz and içim. Lap qiyamət olar!

(*Lvov daxil olur*)

Lebedev: Loğmanımıza baş əyirik. (*Lvova əl verir və oxuyur*) "Atam-anam, həkim, dadıma çat, ölməkdən ölümcül qorxuram".

Lvov: Nikolay Alekseyeviç hələ gəlməyib?

Lebedev: Xeyir. Mən özüm onu bir saatdan çoxdur gözləyirəm.

(*Lvov səbirsizliklə səhnədə var-gəl edir*)

Lebedev: Əzizim, Anna Petrovnanın səhhəti necədir?

Lvov: Çox pis.

Lebedev: (*ah çəkir*) Hər halda gedib görüşmək olar?

Lvov: Yox, rica eləyirəm getməyin, mənbilən yuxudadı.

Lebedev: Çox xoşqılıq qadındı, özünü çox istəyəndi. Şuroçkanın ad günündə, o bizdə huşunu itirəndə, üzünə baxdım, hələ o zaman başa düşdüm ki, o yazıq çox yaşamayacaq. Başa düşmədim ki, o vaxt halı nədən xarab oldu? Özümü çatdırdım gördüm ki, yerdə uzanıb, rəngi özündə deyil. Yanında Nikolay diz çöküb, o da ağappaq, Şuroçka gözünün yaşını axıdır. Mən də Şuroçka da o hadisədən sonra çaşıb qalmışdıq.

Şabelski: (*Lvova*) Ey möhtərəm elm adamı, deyə bilərsizmi hansı alim onu kəşf edib ki, qadınların qəlb xəstəlikləri zamanı gənc həkimlərin onlara tez-tez baş çəkmələri qadınlara faydalıdır?! Bu böyük kəşfdir. Böyük kəşf olmağına böyükdür. Amma, hansı sahəyə aiddir, allopatiyaya, yaxud homeopatiyaya. (*Lvov cavab vermək istəyir, lakin təhqiramiz hərəkət edib gedir*)

Şabelski: Çox təhqiramiz baxışdır.

Lebedev: Sənin də dilindən darta var? Ona niyə sataşdın?

Şabelski: (*hirsli*) Axı yalan danışır! Vərəmdir, ümid yoxdur, o qadın öləcək. Yalan deyir. Zəhləm gedir bu cür xasiyyətdən!

Lebedev: Hardan bilirsən ki, yalan deyir?

Şabelski: Mən o fikri heç cürə qəbul etmirəm ki, sağ-salamat insan birdən, heçnədən düşüb öl bilər. Qurtaraq bu söhbəti.

Kosix: (*təngnəfəs gəlir*) Nikolay Alekseyeviç evdədir? Xoş gördük. (*hamının əlini sıxır*) Evdədir?

Borkin: Yox.

Kosix: (*oturur, sonra yerindən sıçrayır*) Elə isə xudahafiz! (*bir qədəh araq içir, tez nəşə gəvələyir*) Gedim başqa yerdə axtarım... İş-güc. Əldən düşmüşəm. Ayaq üstə güclə dayanıram.

Lebedev: Külek səni hardan gətirdi?

Kosix: Barabonovgildən. Bütün gecəni qumar oynadıq, indicə bitirdik. Mən əməlli-başlı uduzdu. Bu Barabanov lap çəkməçi kimi oynayıb. (*ağlamsınaraq*) Mən daim qırmızı toxmaq verirəm (*Borkinə üzünü tutur, o isə məhəl qoymur*) O kərpic verir, mən dübarə qırmızını gedirəm, o kərpic, mən qırmızı, o kərpic. Həm də borsuz (*Lebedevə*) Dörd xaç oynayırdıq. Məndə tuz, şost, tuz, onluq, qaratoxmaq.

Lebedev: (*qulaqlarını tıxayır*) Əl çək, məndən əl çək, Allah xətrinə əl çək!

Kosix: (*qrafa*) Başa düşürsüz də: tuz, qadın-şost, tuz, onluq, qaratoxmaq...

Şabelski: (*onu qovur*) Çıxın gedin, məni dəng elədin.

Kosix: Bir də fəlakət: qaratoxmaq tuzu birinci vururlar.

Şabelski: (*stolun üstündən tapançanı qapır*) Çəkil, get yoxsa vuracağam!

Kosix: (*əlini yelləyir*) Belə zülm olar? Söhbət eləməyə adam da yoxdur?! Elə bil Avstraliyada yaşayırsan: nə ümumi maraqlar, nə həmrəylik. Hərəkət başına yaşayır. Lakin getməyin vaxtıdır. Qoy vaxt hədəf getməsin. (*əlini uzadır*) Pəs!

(*gülürlər*)

(*Kosix gedir və qapıda Avdotya Nazarovna ilə toqquşur*)

Avdotya Nazarovna: (*çığırır*) Allah səni vurmasın, az qala yıxılmışdın məni!

Hamı: Aaa... Harda aş, orda baş, sənsiz bir günümüz olmasın!

Avdotya Nazarovna: Mən də deyirəm, hardadılar? Hər yerə baxmışam yoxsuz. Xoş gününüz olsun, gözəllərim!

Lebedev: Nə əcəb gəlmisən?

Avdotya Nazarovna: Lazımdı ki, gəldim də, atam-anam! (*Qrafa*) Bu işin sizə birbaşə dəxli var, əlahəzrət. (*Təzim edir*) Tapşırıdılar ki, salamlamı yetirim və

səhhətinizi soruşum. Həm də mənim kuklam tapşırıdım deyim ki, siz bu gün axşama gəlməyəsiniz, onun gözlərindən yaş sel kimi axacaq. Sən, - deyir - əzizim, onu bir qırağa çək, qulağına pıçıldadı xəlvətcə. Daha niyə xəlvətcə? Burda hamı özümüzüküdür. Bu toyuq oğurluğu deyil ki, gizlin qala. Hər şey qanunla, məhəbbətlə, qarşılıqlı razılıqla yerinə yetməlidir. Mən içən deyiləm, amma bu münasibətlə içəcəyəm.

Lebedev: Mən də içərəm (*süzür*), qoca kaftara zaval yoxdur. Otuz il olar ki, səni tanıyıram.

Avdoty Nazarovna: Mən öz illərimi saymıram. İki ərimi basdırmışam, hələ üçüncüyə də gedərdim, amma cehizsiz alan yoxdur. 8 uşağım oldu. (*Qədəhi götürür*) Yaxşı, İnşallah mübarək işə baş qoşmuşuq, Allah eləsin tamamına çatmaq. Onlar firavan yaşayır, biz də onlara baxıb sevinərik. Tanrı xoşbəxt eləsin. Möhkəm şeydi.

Şabelski: (*qəhqəhə çəkərək Lebedevə*) Ən gülməlisi odur ki, onlar doğrudan fikirləşirlər ki, mən... Qərİbədİr! Həqiqətən, Paşa, özümə bu alçaqlığı rəva bilimmİ? Acığa ha! Al ay kaftar, al ye! Necə bilirsən, Paşa?

Lebedev: Çərənləyirsən, qraf. Biz gərək oturub sabahımızı gəbərən günümüzü fikirləşək, Marfutka və sterlinqlər çoxdan yanımızdan ötüb getdi. Bizim zamanımız keçib.

Şabelski: Yox, mən bunu eləcəyəm! And olsun ki, ağıma batır.

(*İvanov və Lvov gəlirlər*)

Lvov: Ricam budu, mənə beşcə dəqiqə vaxt ayırasız.

Lebedev: Nikolaşa (*İvanova tərəf gedir, onu öpür*) Nə xoş təsadüf?! Səni düz bir saatdır ki, gözləyirəm.

Avdoty Nazarovna: Salam, atam-qardaşım! (baş əyir).

İvanov: Cənablar, yenə mənim kabinetimdə pivəxana açmışız? Min dəfə hamınıza və ayrılıqda hər birinizə demişəm ki, bunu tərgidin. Baxın, kağızın üstünə araç əndərmisiz, qırıntılar, xiyar qabığı. Bu nə çirkəbdür?

Lebedev: Təqsirkaram, Nikolaşa, təqsirkaram. Bağışla, mənim səninlə bir vacib bir iş barədə söhbətim olacaq.

Borkin: Mənim də.

Lvov: Nikolay Alekseyeviç, sizinlə danışmaq olar?

İvanov: (*Lebedevə göstərir*) Bax buna da mən lazımam. Dayanın, siz sonra... (*Lebedevə*) Nə istəyirsiniz?

Lebedev: Cənablar, mən Nikolayla təkləkdə danışmaq istəyirəm. Rica eləyirəm.

(*Qraf Avdotya Nazarovna ilə gedir, ardınca Borkin, sonra Lvov*)

İvanov: Paşa, sən özün içə bilirsən, nə qədər xətrinə istəsə, bu sənin mərzəndi, amma xahiş edirəm dayımı içirtmə. O əvvəllər heç vaxt içməyib. Ona zərərdir.

Lebedev: (*qorxu ilə*) Vallah, mən bilmirdim. Mən heç fikir də verməmişəm.

İvanov: Allah göstərməsin bu qoca uşaq düşər ölər, sizə heç, mənim üçün ağır olar... İstəyin nədi?

Lebedev: Bilmirəm sözümə hardan başlayım ki, çox həyasız çıxmasın. Nikolaşa, həm utanıram, həm qızarıram, dilim tutulur, amma, əzizim, sən mənim vəziyyətimi başa düş, mən kimdənsə asılıyam, zənciyəm, iradəsizəm, məni bağışla...

İvanov: Nə məsələdi axı?

Lebedev: Arvadım göndərib məni, lütf elə, dostumsan, onun faizlərini ver. İnanırsan, məni didib tökülür, zinhara gətirib, qan uddurur mənə. Allah xatirinə onu başından elə...

İvanov: Paşa, sən bilirsən ki, indi mənim pulum yoxdur.

Lebedev: Bilirəm, bilirəm. Amma mənim vəziyyətimi də başa düş. O gözləmək istəmir. Əgər vekseli məhkəməyə versə, mən də, Şuroçka da sənin üzünə necə baxarıq?

İvanov: Mən özüm də xəcalət çəkirəm. Paşa inan ki, lap yerə girməyə belə hazırım, amma pulu hardan tapım? Öyrət məni də: hardan? Bircə qalır, - payızı gözləmək, mən taxılı satana qədər.

Lebedev: (*çağırır*) Onun gözləmək fikri yoxdu.

İvanov: Sənin vəziyyəti başa düşürəm. Çətindir, mənimki, daha pisdir. (*gəzişir, fikirləşir*) Heç nə ağıma gəlmir. Satmağa da bir şey yoxdur.

Lebedev: Sən bir Milbaxa gedərdin, xahiş edərdin, axı o sənə 16 min borcludur.

(*İvanov ümitsizliklə əlini yelləyir*)

Lebedev: Qulaq as, Nikolaşa. Bilirəm sən məni danlayacaqsan, amma, qoca əyyaş hörmət-izzət göstər. Dostyana... Mənə yaxın bir dost kimi bax. Biz səninlə tələbə yoldaşıyıq, liberallar, ümumi ideyalar, maraqlar, hər ikimiz Moskva universitetində oxumuşuq. Alma-mater! (*pul cüzdanını çıxarır*) mənim bax gizli pulum var, bunu evdə heç kəs bilmir. Borc götür. (*Pulları çıxarıb ortaya qoyur*). Təkbəbir eləmə, dostcasına bax. Mən səndən alardım, doğru deyirəm. Budur bax masanın üstündədir. Min yüz rubl. Bu gün onun yanına özün get, öz əlinlə say ver. Buyurun Zinaida Savişna, boğmalanım! Amma bax, heç kəs bilməsin, məndən borc almısan. Allah saxlasın səni! Yoxsa qarağat mürəbbəsi mənim başımı kəsər. Yaxşı, yaxşı, lazım deyil! (*Tez pulu masanın üstündən götürüb cibində gizlədir*) Lazım deyil, deyil də! Mən zarafat elədim. Allah xatirinə bağışla. Ürəyinizlə bacarmırsan?

(*İvanov əlini yelləyir*)

Lebedev: Belə-belə işlər... Sənin üçün qəm-qüssə vaxtı gəlib çatdı. İnsan, qardaşım, samavar kimidir. Həmişə rəfdə soyuq yerdə dayanıb durmur, hərdən ona kömür də atırlar. Pş...pş...! Bu bənzətmə heç nəyə yaramır, amma bundan ağıllısını da tapmaq olmur. Başa gələn bələlər ruhu möhkəmlədir. Mənim sənə heç də yazığım gəlmir, Nikolaşa. Sən bu bələdan qurtulursan, hər şey düzələ. amma mən, qardaşım bu adamlara qızıb inciyirəm. De görüm lütfən, bu dedi-qodular hardan əmələ gəlir? Əyalətdə sənin haqqında o qədər dedi-qodu gəzir ki, hətta məhkəmə səninlə maraqlanır, sən guya qatılsən, soyğunçusan hətta qanıçənsən.

- İvanov:** Bunlar hamısı boş şeylərdir. Mənim hətta başım ağrıyır.
- Lebedev:** Çünki çox fikirləşirsən.
- İvanov:** Heç nə fikirləşməmişəm.
- Lebedev:** Sən, Nikolaşa, tüpür hər şeyə, get bizə, Şuroçka səni sevir, başa düşür, qiymət verir. Nikolaşa, o düzgün, yaxşı insandır. Nə anasına oxşayı, nə atasına, yəqin ki, bir kənar şəxsə. Hərdən baxıram, qardaş, inanmıram ki, mənim kimi yekəburunun, əyyaşın belə bir sərvəti var. Get onunla ağıllı şeylərdən söhbət elə, keyfin açılsın. O vəfali, səmimi bir insandır.
- İvanov:** Paşa, əzizim, qoysana mən tək qalım.
- Lebedev:** Anladım, başa düşdüm. *(tələsik saata baxır)* Bildim. *(İvanovu öpür)* Xudahafiz. Mən hələ məktəbin açılışında olmalıyam. *(Qapıya tərəf gedib, dayanır)* Ağıllıdır. Dünən biz Şuroçka ilə dedi-qodudan danışırıdım *(gülür)*. O bir aforizm söylədi: Dedi: "Atacan, işıldaşlar gecələr işıq verir, yalnız ondan ötrü ki, gecə quşları onları görsün və yesin, həyatda da yaxşı adamlar ona görə mövcuddur ki, böhtana və dedi-qoduya yem olsunlar. Necədi sənəninmün? Dahiyandır. Jorj Sand!" deyib bunu.
- İvanov:** Paşa... bilmirəm mənə nə olub?
- Lebedev:** Mən özüm səndən bunu soruşacaqdım. Amma, sözün doğrusu utanırdım. Bilmirəm, qardaş. Bir tərəfdən mənə elə gəlirdi ki, səni müxtəlif bəlalər bürüyüb, başqa tərəfdən onu bilirəm ki, sən elələrdən deyilsən... Sənə bəla güc gələ bilməz. Bu nəşə başqa şeydir, Nikolaşa, başqa, amma əslini başa düşmürəm.
- İvanov:** Özüm də başa düşmürəm. Mənə elə gəlir ki, və ya... amma yox... Bilirsən nə demək istəyirdim? Mənim bir fəhləm vardı, Semyon, sənənin yadında olar. Bir dəfə xırman vaxtı o, qızların yanında öz gücüylə lovgalanmaq istədi, belinə iki kisə çovdar yüklədi, beli sındı. Tez də öldü. Mənə elə gəlir ki, elə mən də artıq yüklənmişəm. Gimnaziya, universitet, sonra təsərrüfat, məktəblər, müxtəlif layihələr... Hamı kimi heç kəsə inanmırdım, hamı kimi evlənmədim, qızırdım, riskə gedirdim, sən ki bilirsən, pullarımı, sağa-sola səpələyirdim, guya xoşbəxt idim, ancaq əzab çəkirdim. Uyezdə heç kimə benzəmirdim. Bütün bunlar, Paşa, mənim kisələrimdir. Belimə yük götürmüşəm, onurğam çatlayıb. 20 yaşında olanda biz hamımız qəhrəmanlıq, hər işdən yapışırdıq, guya hər şeyi bacarırdıq, 30-a çatanda artıq yoruluruq, heç nəyə hünərimiz çatmır. Sən bu yorğunluğu nəyə izah eləyirsən? Amma bəlkə də iş heç onda deyil. Ola bilsin, get, Paşa, get. Allah amanında. Yəqin bezdirdim səni.
- Lebedev:** *(tələsik)* Bilirsən nə var? Qardaş, səni, mühit Zinhara gətirib.
- İvanov:** Nə bilim... həm də, bu çeynənmiş, sarsaq ifadədir. Get, get!
- Lebedev:** Doğrudan da sarsaqlıqdır. İndi özüm də görürəm ki, elə sən deyəndi... Yaxşı, gedirəm, gedirəm. *(Gedir)*

İvanov: *(tək)* Mən, miskin və dəyərsiz adamam. Gərək elə Paşa kimi miskin, yıpranmış və içki düşkünü olasan ki, məni hörmətə layiq biləsən. Özümdən necə də zəhləm gedir, ilahi! Səsimdən, addımlarımdan. Əllərimdən, bu geyimdən... Hətta fikirlərimə də dərindən nifrətim var. Bu gülünc, təəssüf doğurası hal deyilmi? Üstündən heç birçə il keçməyib ki, mən neçə ay əvvəl sağlam, güclü, gümrah, yorulmaz, hərərətli bir insan idim, bu əllərlə işləyirdim, çalışırdım elə danışırıdım ki, hətta cahilləri belə ağladırıdım, özüm də bədbəxtlik görəndə gözlərim yaşarıdı, yamanlıqla üzleşəndə hiddətlənirdim, ilhamın nə olduğunu bilmirdim. Axşamdan səhərəcən yazı masasının arxasında oturub, sinəm-bağrım xəyallarla doluqda belə, sakit gecələrin ləzzətini və şairənəliyini duyurdum. Hər şeyə inanırdım, sabaha, gələcəyə sanki doğmaca ananın gözlərinə baxan kimi baxırdım. İndisə, aman ilahi! Yoruldum, demək olar ki, heç nəyə inanmıram, gecə-gündüzümü avaraçılıqla keçirirəm. Nə beynim, nə əllərim, nə ayaqlarım mənə tabe olmur. Mülküm batır, meşələr qırılır, balta altında məhv olur (ağlayır). Torpağım yetim kimi üzümə baxır. Heç kəsdən heç nə gözləmirəm, heç nəyə də heyfim gəlmir, ürəyim sabahın qorxusundan titrəyir. Hələ Sarra əhvalatı? Ömürlük eşqimə and içdim, səadət vəd elədim, onun gözləri qarşısında heç yuxusunda da görmədiyi gələcəyi açdım. O inandı. Bütün bu beş il ərzində ancaq onu görə bildim ki, o qurban verdiklərinin yükü altında getdikcə sönür, vicdanıyla savaşa üzülür, amma, Allah bir ona şahiddir ki, nə mənə bir tərs baxış, nə bir töhmət dilinə gətirir. Sonrası nə oldu? Mən onu sevməkdən vaz keçdim. Necə? Nə üçün? Nəyə görə? Başa düşmürəm. Bax indi o əziyyət çəkir, sayılı günləri qalib, mənşə ən mənuş qorxaq kimi, onun solmuş bənizindən, çökmüş sinəsindən, yalvaran gözlərindən baş götürüb qaçırım! Utanıram, xəcalət çəkirəm. Saşaya, o qızçıqaya da mənim başıma gələn bəlalər təsir eləyir. O mənə, ahıl bir adama eşq-izharda bulunur, mən sərxoş oluram, hər şey yadımdan çıxır, sanki musiqinin səhrinə düşən kimi, bağırıram: "Yeni həyat! Səadət!" Sabahısı gün isə bu həyata da, səadətə də damdabacaya inandığım kimi az inanıram. Axı mənə nə olub? Mən öz-özümü hansı uçuruma itələyirəm? Hardandır məndəki bu zəiflik? Mənim əsəblərimə nə oldu? Xəstə arvadım mənləyimə toxunan kimi və ya xidmətçilər məni qane etmədikdə, hətta tufəng açılmadıqda belə mən kobud, qəzəbli oluram, özüm-özümə oxşamıram. Anlamıram, heç anlamıram. Az qalib ki, başıma bir güllə çaxım...

Lvov: *(daxil olur)* Hər halda sizinlə anlaşmalıyıq, Nikolay Alekseyeviç.

İvanov: Doktor, biz hər gün beləcə anlaşmalı olsaq, buna heç bir güc qalmaz.

Lvov: Siz məni dinləməyə lütf edərsizmi?

İvanov: Mən Sizi hər gün dinləyirəm və indiyə qədər də başa düşə bilməmişəm, axı, məndən istəyiniz nədir?

Lvov: Mən kifayət qədər aydın və dəqiq danışırım və məni başa düşməyən kəs - ancaq ürəyi olmayan bir adam ola bilər.

İvanov: Arvadım ölüm ayağındadır, orası məlumdu. Mən onun qarşısında tamamilə günahkaram - orasını da bilirəm. Siz əməli-saleh, vicdanlı adamsız - bunu da bilirəm. Daha nə istəyiniz var?

- Lvov:** Mən insan qəddarlığından hiddətlənirəm. Qadın orda ölüm ayağındadı. Onun atası-anası var, onları çox istəyir və ölüm ayağında onları görmək arzusundadı. Onlar yaxşı bilir ki, övladları bu yaxında öləcək və onları hələ də sevməkdədi, lakin lənətə gəlmiş qəddarlıq imkan vermir, onlar öz dinlərinin möhkəmiyi ilə hamını təəccübləndirmək istəyirlər - hələ də öz qızlarına lənət yağdırırlar. Sizin yolunuzda o hər şeyi qurban verib - doğma yurd-yuvasını, vicdan sakitliyini, sizsə açıq-aydın və tamamilə aşkar məqsədlə hər gün bu Lebedevgilə getməkdəsiz.
- İvanov:** Ah, mən düz iki həftədir ora ayaq basmamışam.
- Lvov:** Sizin kimi adamlarla açıq danışmaq gərəkdir, eyhamsız, vurğusuz. Əgər sizin mənə qulaq asmaq fikriniz yoxdusa, neynək asmayın. Mən hər şeyi öz adıyla deməyə alışıbmışam. Sizə bu ölüm yeni qəhrəmanlıqlar eşqinədir. Olsun, amma Siz bir az tələsməyə bilərsizmi? Əgər Siz ona təbii şəkildə öz əcaliynən ölməyə imkan versəydiniz, onu öz inadınızla vurmasaydız, Lebedeva öz cehizi ilə heç əlinizdən çıxardımı? İndi də olmasa, bir ildən, iki ildən sonra, siz, gözəl Tartyuf qız başını tovlaya bilərdiniz və onun cehizini indi olduğu kimi tam ələ keçirərdiniz. Siz axı niyə tələsirsiniz? Nə üçün Sizə gərəkdir ki, arvadınız bir ay, bir il sonra yox, indi ölsün?
- İvanov:** Əzab-əziyyət. doktor, Siz çox pis həkimsiniz, əgər fərz edirsiniz ki, insan özünü sonsuza qədər cilovlaya bilər. Sizin təhqirlərinizə cavab verməmək mənə dəhşətli dərəcədə çətindir.
- Lvov:** Bəsdir. Siz kimi aldatmaq istəyirsiniz. Maskanı çıxardın.
- İvanov:** Ağıllı adamsınız, düşünün: Sizcə mənə anlamaqdan asan heç nə yoxdur? Elə? Annayla evləndim ki, böyük cehiz alım. Mənə cehizi vermədilər, mən səhv etdim. İndi isə onu o dünyaya göndərməyə çalışıram ki başqası ilə evlənim və cehiz əldə edim, eləmi? Necə də sadə və asandır. İnsan belə sadə və bəsit məşındır? Yox, doktor, hər birimizin içində çoxlu çarx, vint və qapaq var, ona görə də ilk təəssürat, və ya bir-iki zahiri xüsusiyyət əsasında bir-birimiz haqqında mühakimə yürütmək olmaz. Mən sizi anlamıram, Siz mənə anlamırsınız və heç özümüz də özümüzü anlamırıq. Əla həkim olub, insanları heç tanımamaq da olar. Siz özünüzə çox da arxayın olmayın və bunla razılaşın.
- Lvov:** Yəni siz elə bilirsiniz ki, başqasının gözündə o dərəcədə şəffaf deyilsiniz və mənim beynim elə kiçikdir ki, alçaqlığı düzgünlüyü bir-birindən ayıra bilmirəm.
- İvanov:** Görünür biz sizinlə heç vaxt anlaşı bilməyəcəyik. Axırıncı dəfə soruşuram və lütfən müqəddimə cavab verin: Sizin məndən istəyiniz nədir? Bir tələbdə bulunursuzmu? Və bir də mən kiminlə danışmaq aparıram prokurorla, ya arvadımın həkimiyə?
- Lvov:** Mən həkiməm, həkim kimi də tələbim budur ki, davranışınızı dəyişəsiniz. Sizin hərəkətləriniz Anna Petrovnanın axırına çıxır.
- İvanov:** Axı mən neynəməliyim? Nə? Əgər siz mənə məndən yaxşı başa düşürsünüzsə, dəqiq şəkildə öz eləyin. Mən neynəməliyəm?
- Lvov:** Hər halda belə açıq-aşkar hərəkəti tərgidin.

- İvanov:** Aman İlahi. Yəni siz özünüzü başa düşürsünüz? (*Su içir*) Buraxın mənə. Özümü min dəfə günahkar sayıram, onunçün tanrı qarşısında cavabdehəm. Sizə heç kəs ixtiyar verməyib ki, mənə hər gün işgəncə verəsiniz:
- Lvov:** Bəs sizə kim ixtiyar verib ki, daxilimdəki həqiqəti təhqir edib basdalayasız? Siz mənim ürəyimi üzümüsüz, zəhərləmişiz. Mən bu uyezdə gəlməmişdən, təxmin edirdim ki, dəli-sarsaq, nəyəsə aludə olan adamlar var, amma heç vaxt inanmazdım ki, şüurlü şəkildə cinayətə sürüklənənlər, öz iradələrini bilərəkdən şərə yönəldən insanlar var... Mənsə insanlara hörmət bəsləyib, onları sevirdim, amma sizi görəndəsə...
- İvanov:** Mən bunu artıq eşitmişəm.
- Lvov:** Eşitmişiz? (*çadır paltarında daxil olan Şaşanı görür*) İndi artıq ümidvaram ki, biz bir-birimizi ələ başa düşmüş olduq.
- İvanov:** Şura, sənsən?
- Şaşa:** Hə, mənəm. Gözləmərdin? Çoxdandı niyə bizə gəlmirsən?
- İvanov:** Şura, Allah xatirinə. Xata çıxarıq. Sənin gəlişin arvadımın axırına çıxıa bilər.
- Şaşa:** O mənə görə deyil. Mən dal qapıdan gəldim. İndi çıxıb gedərəm. Mən çox narahatam: Əhvalın yaxşıdımı? Bizə çoxdandı niyə gəlmirdin?
- İvanov:** Arvadım onsuz da təhqir olunub, az qala can verir, sənsə özün-öz ayağınla durub bura gəlirsən. Şura, bu dərəcədə saymazlıq olmaz axı.
- Şaşa:** Neynəydim ki? Düz iki həftədir bizə ayağın dəymir. məktublara da cavab vermirsən. Hədsiz əzab çəkirəm. Mənə elə gəlirdi ki, sən burda dözülməz dərəcədə iztirab içindəsən, xəstəsən, lap elə ölmüsən. Bir gecə də olsun, rahat yatmamışam. İndi gedəcəyəm. Heç olmasa, sən də görüm salamatsanmı?
- İvanov:** Yox, mən iztirab içindəyəm, insanlar daim mənə üzür. Heç taqətim qalmayıb. Sən də bir yandan... Bu necə də elə əvvəlki kimi. Şura, bilsən mən necə də günahkaram, bütün taqsırlar məndədi.

Saşa: Sən necə də qorxulu və təşviş doğuran sözlər deməyi xoşlayırsan?! Taqsır-günah? Hə? De görüm sənın taqsır-günahın nədi?

İvanov: Heç özüm də bilmirəm.

Saşa: Bu bir cavab deyil. Hər bir günahkar bilməlidir ki, onun günahı nədədi? Bəlkə saxta kağızlar düzəltmişən?

İvanov: Gülməli olmadı.

Saşa: Günahkarsan ki, daha arvadını sevmirsən eləmi? Ola bilər, amma insan hissələrinə hakim deyil. Sən belə istəmərdin. Sənın nə günahın ki, mənim sənə eşq elan etdiyimi arvadın gördü? Yox, sən heç istəmərdin ki, o bizi görsün...

İvanov: Və sairə, və ilaxır. Sevdim, sevmədim, öz hissələrinə hakim deyilsən - bütün bunlar ümumi sözlərdir, köməyi olmayan çeynənmiş, cansız ifadələrdir.

Saşa: Sənınlə danışmaq bezikdiricidir. (*Şəkilə baxır*) İt nə yaxşı çəkilib. Yəqin canlıdan köçürülüb?

İvanov: Hə, naturadan. Bizim bütün bu eşq maceramız çeynənmiş, adi olacaqlardır - o ruhdan düşür, öz zir-zəminini itirir, sonra qadın gəlir, gümrah ruhlu, güclü, ona kömək əlini uzadır. Burası gözəldir və həqiqətə bənzəyir, belə şey ancaq romanlarda olur, amma həyatdasa...

Saşa: Həyatda da cynilə elədi.

İvanov: Görürəm həyatı yalnız sən dərk edirsən. Mənim zarılıtım sənə xilaskar bir qorxu yaradır. Sənə elə gəlir ki, məndə ikinci Hamleti tapmışam eləmi? Amma mənim bu psixopatiyam, bütün əlamətləri ilə yalnız gülüş üçün yaxşı mənəbə ola bilər, başqa heç bir şey. Mənim bu ədəbazlığımə yetərinə gülmək lazımdır, sənə "Kömək" deyər haraylayırsan. Kimisə xilas etmək, qəhrəmanlıq göstərmək! Mən bu gün özümə qarşı necə də amansızam! Güman ki, mənim bugünkü gərginliyim nəyləşə bitəcək... Ya bir şeyi sındıracam, ya da ki...

Saşa: Bəli, bəli məhz bu cür şey gərəkdir. Nəyisə sındır, qır, ya da çıxır-bağır! Mənim əlimdən hirsələnmişən, çünki bura gəlməyə qərar verməklə səfehlik etmişəm. O zaman açıqlan mənə, üstümə kəkələ, ayaqlarını yerə vur. Hə, öz hikkəni göstərməyə başla görüm.

İvanov: Məzəlisən...

Saşa: Əla. Biz, deyəsən, gülümsəyirik. Zəhmət olmasa, bir də gülümsəyin.

İvanov: (*gülür*) Mənim müşahidəmə görə: sən məni xilas etməyə, ağıl verməyə başlayanda üzündə lap sadələvh bir ifadə olur, göz bəbəklərin böyüyür, elə bil göydə komətaya baxırsan. Dayan, çiyinə toz qonub. Adətən sadələvh kişi gülüncdür. Siz, qadınlarsa bəzən elə sadələvhlük edirsiniz ki, bu çox şirin. əla və səmimi alınır, əslində isə göründüyü kimi, elə də səfeh olmur, amma sizdə bu nə adətdir, sizin hamımızda - kişi sağ-salamat, güclü, şad-xürrəm olanda siz ona fikir vermirsiniz, amma o aşağıya sürüşərək, şikayət etməyə başlayanda, onun boynuna sarılırsız. Məgər, qüvvətli, cəsür adamın zövcəsi olmaq, ağlağan, mızı, uğursuz birisinin yanında xəstə baxıcısı olmaqdan pisdir?

Saşa: Pisdir.

İvanov: Axı niyə? (*gülür*) Darvin bunu bilmirdi, yoxsa böhtan atırdı ki, siz insan nəslini korlayırsız. Sizin sayənizdə bu yaxında dünyaya ancaq zarıyanlar və ağıldan kömlər gələcək.

Saşa: Kişilər çox şeyin fərqinə varmır. Hər bir qızın xoşuna daha çox uğursuz adam gələr, nəinki xoşbəxt birisi, çünki hər kəsi fəal məhəbbət özünə çəkir. Başa düşürsən də? Fəal kişilər başı işə qarışır, buna görə də məhəbbət onlar üçün üçüncü dərəcəli işdir. Arvadı ilə sizin söhbət, bağçada gəzişmək, xoş vaxt keçirmək, sonra da məzari üstündə ağlamaq - vəssalam! Bizdə isə məhəbbət - həyatın özüdür. Mən səni sevirəm, o deməkdir ki, mən səni həsrətdən necə qurtaracağımı düşünürəm, sənınlə dünyanın o başına gedəcəyimi belə... Sən dağa çıxsan, mən də ora dırmaşasıyam, sən çuxura düşsən mən də sənınlə ora düşsəyəm. Məndən ötrü, məsələn, bütün gecəni sənın kağızlarının üzünü köçürmək böyük səadət olardı, və ya bütün gecəni güdmək ki, səni birisi oyatmasın, ya da sənınlə ayaqla 100 verst getmək. Yadımdadır, üç il əvvəl olardı, sən bir dəfə xırtanlar vaxtı bizə gəldin, bütün tozun içində, gündə qaralmışdın və su istədin. Sənə su gətirəndə gördüm ki, artıq divanda uzanıb ölü kimi yatmışan. Sən bizdə xeyli yatdın, mənşə qarının dalında dayanıb güdürdüm ki, heç kəs görməsin. Mənim üçün elə yaxşı idi ki... Nə qədər çox zəhmət çəkilsə, məhəbbət də daha böyük olur, başa düşürsənmi, yəni o hiss, daha güclü olur.

İvanov: Fəal məhəbbət, hm... Bu qız fəlsəfəsi, bir bələdir ya bəlkə elə belə olmalıymış. Bunu bir Allah bilir. Şura, nəyə desən and içim ki, mən namuslu adamam. Özün bax: mən həmişə hikməti, fəlsəfəni sevmişəm, lakin heç vaxt deməmişəm ki "Bizim qadınlar xarab olub", və ya "qadın yanlış yola ayaq basıb". Mən ancaq minnətdar olmuşam, vəssalam. Əziz qızıcağım, sən çox məzəli bir qızsan. Mənşə çox gükcünc sarsağam. Adı camaatı çaşdırıram, bütün günüşə bəxtimdən şikayətlənirəm. Bu... bu... Amma, get. Saşa! Biz xəyallara dalmışız.

Saşa: Hə, getməyin vaxtıdır. Sağ ol! Qorxuram, sənın namuslu doktorun vicdan borcu sayaraq Anna Petrovnaya mənim burda olduğum barədə xəbər versin.. Qulaq as. İndi çıx get arvadının yanına: Orda otur, otur, otur. Gərəksə bir il otur. On il, lap gərəksə on il otur. Borcunu yerinə yetir. Qəm elə, ondan üzr istə, ağla-sıtqa - bunlar belə lazımdır. Əsas da odur ki, bacını itirmə, işindən möhkəm yapış.

İvanov: Yənə də məndə elə təsəvvür var ki, elə bil, başım yerində deyil. Yənə başladı...

Saşa: Yaxşı, Allah sənə qüvvəti versin. Mənim baramdə istəsən heç fikirləşməyə bilərsən. Bir-iki həftədən sonra birçə sətir belə yazsan - çox sağ ol. Mənşə yazacağam...

(Borkin qapıdan boylanır)

Borkin: Nikolay Alekseyeviç, olar? (Saşanı görcək) Bağışlayın, görmədim Bonjour! (təzim edir)

Saşa: (*çaşqın halda*) Xoş gördük!

Borkin: Kökəlmisiz, yaxşılaşmışız.

Saşa: *(İvanova)* Yaxşı mən getdim, Nikolay Alekseyeviç. Getdim... *(Gedir)*

Borkin: Gözəl xəyalat! Nəsr dalınca qaçırdım, nəzmə rast gəldim. *(oxuyur)* "Sən gəldin, pərvanə işığa gələn kimi".
(İvanov həyəcanla səhnədə gəzişir)

Borkin: *(oturur)* Amma bu qızda başqalarında olmayan nəşə var. Düz demirəm? Nə isə xüsusi bir şey, fantasmaqorik. Həqiqətdə uyezdə ən zəngin gəlidir, amma anası elə bir ifritədir ki, heç kim baş qoşmaq istəməz. Ondan sonra hər şey Şuroçkaya qalacaq, amma sağ olanda 10 min filan, bir ütü verər hələ tələb eləyər ki, əl-ayağına düşsən *(cibini axtarır)* Delos-maxoros, meyliniz çəkir? *(Ona portsıqarı uzadır)* Yaxşıdır, pis deyil.

İvanov: *(Borkinə yaxınlaşır, qəzəbdən boğularaq)* Elə bu dəqiqə mənim evimdən rədd olun! Elə bu dəqiqə!
(Borkin qalxır siqarını salır)

İvanov: Rədd olun, gözüm görməsin!

Borkin: Nikolas bu nə deməkdir? Niyə belə hirsələnirsiniz?

İvanov: Nəyə görə? Bu siqarlar sizdə hardandır? Elə güman edirsiniz ki, mən bilmirəm? Qocanı hər gün hara, nə üçün aparırsız?

Borkin: Sizə nə qalıb?

İvanov: Alçaq! Sizin bütün uyezdə yaydığımız murdar söhbətlər məni adamların gözündə insafsız adam kimi tanıdır. Bizim aramızda heç bir ortaqlıq yoxdur, tələbim budur, mənim evimi dərhal tərk edəsiniz.

Borkin: Bilirəm bunları hiddət içində deyirsiniz, ona görə sizdən incimirəm, nə qədər istəsəniz təhqir eləyin. *(Siqarını yerdən götürür)* Amma bu melanxoliyanı qurtarın. Siz gimnazist deyilsiz.

İvanov: Sözümlü eşitmədidiz? Mənimlə oyun oynayırırsız?

(Anna Petrovna daxil olur)

Borkin: Budur, Anna Petrovna da gəldi. Mən gedim.

(İvanov masanın yanında dayanıb başını aşağı dikir).

Anna Petrovna: O bura niyə gəlmişdi? Mən səndən soruşuram: O burda nə gəzir?

İvanov: Soruşma, Anyuta... Mənəm günahkar. Hansı cəzanı istəyirsən ver, qəbulumdur, hər şeyə dözərəm, amma sual vermə. Danışmağa gücüm yoxdur.

Anna Petrovna: *(hirsə)* O niyə gəlmişdi?... Hə, sən belə sənmiş. İndi səni başa düşürəm. Axır ki, gördüm sən necə adam olduğun... İnsafsız, alçaq. Yadındamı gəlib mənə yalan dediyin ki, məni sevirsen. Onda inandım, ata-anamı, dinimi tərk elədim, sənin ardınca düşüb gəldim. Sən mənə həqiqət, mərhəmət, öz düzgün planların barədə yalanlar uydurdun, mən də sənə hər sözüne inandım.

İvanov: Anyuta, inan mən sənə heç vaxt yalan deməmişəm.

Anna Petrovna: Mən sənə beş il yaşadım, darıxdım, xəstələndim, lakin səni sevirdim, səni bir dəqiqə də olsun tək qoymurdum. Sən mənim pərəstişgahım idin. Axır nə oldu? Demə bütün bu vaxtı sən məni həyasızcasına aldatmışsın.

İvanov: Anyuta, yalan danışma. Səhlərim olub, amma sənə ömrümdə bir dəfə də yalan deməmişəm. Sən buna görə məni məzəmmət eləyə bilməzsən.

Anna Petrovna: Hər şey aydın oldu. Sən mənimlə evləndin, düşündün ki, atam, anam məni bağışlayar, mənə pul verər. Sənin ağılıdakı bu idi.

İvanov: Aman Allah, buna dözmək olar?
(ağlayır)

Anna Petrovna: Sus! Görəndə ki, ortada pul yoxdur, başqa oyun oynadın. İndi hər şeyi xatırlayıram və anlayıram. *(ağlayır)* Sən məni heç vaxt sevməmişsən və mənə vəfah olmamışsın. Heç vaxt!

İvanov: Sarra, yalan sözdür. Nə istəyirsən de, amma məni yalanla təhqir etmə.

Anna Petrovna: Şərəfsiz, alçaq adam! Sən Lebedevə borclusan! İndisə borcdan boynunu qurtarmaq üçün onun qızının başını tovlamaq istəyirsən! Onu da mənim kimi aldatmaq fikrindəsən. Bəlkə doğru demirəm?

İvanov: Sən Allah sus! Mən özümə cavabdeh deyiləm! Məni qəzəb boğur və mən səni təhqir edə bilərəm!

Anna Petrovna: Sən məni həmişə həyasızcasına aldatmışsın! Təkcə məni yox! Bütün vicdansız əməlləri sən Borkinin boynuna yığırdın, amma indi məlum olur ki, onlar kimin boynundadır.

İvanov: Sarra, sus və get, yoxsa ağzımdan pis söz çıxar! Məni də təhqir edirsən ki, sənə nalayiq, təhqiramiz bir söz deyim. *(qışqırır)* Sus, ay cuhud!

Anna Petrovna: Susmayacam! Sən məni uzun müddət aldatmışsın indi susmağım xatirinə!

İvanov: Demək susmaq fikrin yoxdu, hə? Allah xatirinə..

Anna Petrovna: İndi get Lebedevanın başını bişir!

İvanov: Eləse biləsən ki, sən tezliklə öləcəksən. Həkim mənə söylədi ki, sənə sanılı günlərin qalıb.

Anna Petrovna: *(oturur, sönük səslə)* Nə vaxt dedi?

İvanov: *(Başını tutur)* Mən günahkaram! Allah, mən nə boyda günahkaram?! *(hönkürür)*

Üçüncü və dördüncü pərdə arasında bir ilə yaxın vaxt keçir.

DÖRDÜNCÜ PƏRDƏ

Lebedevin evindəki qonaq otaqlarından biri. Qarşıda qonaq otağını zaldan ayıran tağ var. Sağda və solda qapılar. Qədim ailə portretləri. Otaq bayramsayağı bəzədilib. Piano, üstündə skripka, yanında violoncel.

Bütün tamaşa boyu zaldan ziyafətsayağı geyinmiş qonaqlar gedib gəlir.

Lvov: (*girir, saata baxır*) Beşə işləyib. Yəqin ki, indi xeyir-dua mərasimi başlayacaq. Xeyir-dua verib, nigah masasına aparacaqlar. Budur yaxşılığın və doğrunun bayramı! Sarranı soya bilmədi, əzab verdi, məzara yolladı, indi də başqasını tapıb. Bunun qarşısında riyakarlıq edəcək. ta ki onu da soyacaq və soyub yazıq Sarranın yatdığı yerə yollayacaq. Köhnə, qolçomaq əhvalatı... Səadətdən göyün yeddinci qatındadır, lap qocalana qədər fırvan ömür sürəcək və sakitcə öləcək. Yox, mən sənin iç üzünü açacağam. Sənin o lənətə gəlmiş maskanı qoparanda, hamı biləndə ki, sən hansı yuvanın quşusan, sən göyün o yeddinci qatından başaşağı elə bir çuxura yuvarlanacaqsan ki, oradan səni heç şeytan da çıxara bilməyəcək. Mən vicdanlı adamam, mənim işim müdaxilə etmək və korların gözünü açmaqdır. Borcumu yerinə yetirib sabahısı gün bu lənətəgəlmiş uyezdədən çıxıb gedəcəm... Amma neyniyim? Lebedevi başa salmaq çətin məsələdir. Bəlkə duela çağırım? Araya dava salmaq? İlahi, mən uşaq kimi sadələvhəm, fikirləşmək iqtidarını tamamilə itirmişəm. Neyniyim bəs? Duela çağırım?

Kosix: (*daxil olur, sevinclə Lvova*) Dünən xaçlarda iki kiçik şlem elan elədim, böyüyünü götürdüm. Amma yenə də bu Barabanov mənim işimi korladı. Oynayıraq. Deyirəm: kozırsız. O deyir: pəs. İki xaç... və təsəvvür eləyin... təsəvvür eləyə bilərsizmi, mən şlem elan eləyirəm, o tuzu göstərmir. Əgər o əclaf tuzu göstərsəydi mən kozırsız olanda böyük şlem deyərdim.

Lvov: Bağışlayın mən kart oynamıram, buna görə sizin sevincinizə şərik ola bilmərəm. xeyir-dua mərasimi tez olacaq?

Kosix: Yəqin ki, Zyuzuşkanı özünə gətirirlər. Elə ulayır ki?! Yəqin cehizə hayıfı gəlir.

Lvov: Qızına yox?

Kosix: Cehizə. Həm də ona ağır gəlir ki, İvanov evlənir, deməli borcunu ödəyəsi deyil. Kürəkəni veksellərə görə məhkəməyə verməyəcəksən ki?!

Babakina: (*bəzənib-düzənmiş, səhnədən Lvov və Kosixin yanından şəstlə keçir. Kosix ovcuna şaqıldayır, Babakina boylanır*) Ağla bax da... (*Kosix barmağı ilə onun belinə toxunur və gülür*)

Babakina: Cahil.

Kosix (*qaqqıldayır*) Arvad lap dəli olub ey. Əlahəzrət olmamışdan arvad kimi arvad idi, indi yaxın durmaq olmur. (*ağzını əyir*) Cahil!

Lvov: Fikir vermə, mənə düzünü deyin: İvanov barədə sizin fikriniz nədir?

Kosix: Heç nəyə dəyməz. Çəkməçi kimi oynayır. Keçən il, hansısa bayramda bir hadisə oldu. Otururuq oynamağa: mən, qraf, Borkin və o. Mən paylayıram...

Lvov: (*sözünü kəsərək soruşuram*) Yaxşı adamdır o?

Kosix: O? Kələkbazdır, hiyləgər. Oddan-sudan keçib. O da qraf da bir-birinə təydirilər. İyləyib çüyləyirlər hardan nə qarmaq olar. Cuhudu aldı, boşə çıxdı, indi Zyuzuşkanın sandıqlarına göz dikib. And içirəm, mən lənətə gəlmişəm ki, bir ildən sonra o Zyuzuşkanı dilənçi kökünə salacaq. O, Zyuzuşkanı, qraf da Babakinanı. Pulları qamarlayıb özləri üçün keyfə baxacaqlar. Doktor, niyə bu gün rənginiz belə solğundur? Üzünüz ağappaq olub.

Lvov: Dünən çox içmişəm, yəqin onlandı.

(*Lebedev Saşa ilə daxil olarkən*) Burda danışaq. (*Lvov və Kosixə*) Siz gedin, ay zuluslar, keçin, qızların yanına. Bizim xəlvət söhbətimiz var.

Kosix: (*Saşanın yanından keçərək, heyranlıqla çırtma vurur*) Şəkildir. Kozır dama!

Lebedev: Keç, mağara insanı, keç.

(*Lvov və Kosix gedirlər*)

Lebedev: Otur, Şuroçka, bax belə. (*ətrafa boylanır*) Diqqətlə və lazımı ehtiramla qulaq as. Məsələ belədir. Anan mənə göstəriş verib ki, sənə bunları çatdırım.. Başa düşürsən? Mən öz adımdan danışmayacağam. Anan əmr eləyib.

Saşa: Ata, sözün qıyası...

Lebedev: Anan sənə gümüş pulnan 15 min cehiz verir... Belə ki, sonra söz-söhbət olmasın. Dayan, sus! Hələ harasıdır gör dalı nə gəlir. Sənə 15 min cehiz verilir, amma nəzərə alınsa ki, Nikolay Alekseyeviçin sənin anana 9 min borcu var, sənin cehizindən çıxılır.. Sonra da, bundan başqa...

Saşa: Bunu mənə niyə deyirsən?

Lebedev: Anan göstəriş verib.

- Saşa:** Məni sakit buraxın. Əgər sən heç olmasa bir az mənə və özünə hörmət etsəydin, mənimlə belə tərdə danışırdın. Mənə sizin cehiziniz lazım deyil. Mən xahiş etməmişəm və etməmişəm.
- Lebedev:** Mənim nə taqırım? Qoqolda iki siçovul əvvəl iyliyirlər, sonra gedirlər, sənə, emansipe, heç iynəməmiş hücumu keçirsən.
- Saşa:** Məni sakit buraxın. Qulağımı öz qəpik-quruş hesablarınızla təhqir etməyin.
- Lebedev:** Tfu. hamınız elə eləyəcəksiz ki, mən ya özümü, ya da kimisə bıçaqlayacağam. O birisi bütün günü ağlamaq ağlayır, donquldandır, zəhləmi tökür, qəpikləri sayır, bu isə, ağıllı, insanpərvər, lənət olsun, azadgörümlü doğmaca atasını anlamaq istəmir. Mən onun qulağını dəng edirəmmiş. Axı buraya gəlib sənənin qulağını dəng etməmişdən qabaq, mənə orada (*qapını göstərir*) tikə-tikə doğrayıblar, çarmaxa çəkiblər. Başa düşə bilmirsən. Beynimi gicəlləndirdilər, tamam ças-baş oldum, gedin daha. (*qapıya tərəf gedir, dayanır*) Mənim heç xoşuma gəlmir. Sizdə olan hər şey xoşuma gəlmir.
- Saşa:** Nə xoşuna gəlmir axı?
- Lebedev:** Hər şey heç xoşuma gəlmir. Hər şey!
- Saşa:** Hər şey nə?
- Lebedev:** İndi mən sənənin qarşında əyləşib, hər şeyi ərz eləyəm. Mənim heç nə xoşuma gəlmir, sənənin toyuna isə heç baxmaq istəmirəm. (*Saşa*ya yanaşib, *mehribanlıqla*) Sən məni bağışla. Şuroçka, bəlkə sənənin toyun yerli-yerindədir, düzgündür, alidir, prinsipləri var, amma onda yenə də nəşə yanlış bir şey var. Başqa toylara oxşamır. Sən gəncsən, tərəvətlisən, təmizsən - şüşə kimi, gözəlsən, o isə dul kişidir, yıpranıb. Həm də mən onu anlamıram. Özü bilər. (qızını öpür) Şuroçka, bağışla, amma burda nəşə tərtəmlə deyil. Adamlar çox danşır. Onun bu Sarrası birtəhər öldü, başa düşürəm, sonra o necə oldu ki, birdən niyə sənənlə evlənmək istədi? Bir sözlə, mən lap arvad kimiyəm, lap köhnə krinolin kimi arvadlaşmışam, mənə qulaq asma. Heç kəsi yox, yalnız özünü dinlə.
- Saşa:** Ata, mənə də elə gəlir ki, nəşə düzgün deyil. Hə, hə düz deyil. Bilsəydin ki, mənə necə də ağırdır. Dözülməzdir. Öz-özümədən utanıram və bunu etiraf etməkdən qorxuram. əziz atam, sən mənə ürək-dirək ver, Allah xatirinə, məni öyrət ki, neynəməliyəm?!
- Lebedev:** Nədir axı? Nə?
- Saşa:** Elə qorxuram ki... əvvəllər belə deyildi. (*ətrafa boylanır*) Mənə elə gəlir ki, heç də onu başa düşürəm və heç vaxt da başa düşən deyiləm. Nişanlısı olduğum bütün vaxt ərzində o bir dəfə də özümə gülümsəməyib, bir dəfə də şax gözümün içinə baxmayıb. Daima şikayətlər, nədənsə peşimançılıq, hansısa günaha aid cyhamlar, titrəmə, əsməcə... Mən yoruldu. Bəzən elə dəqiqələr olur ki, mənə elə gəlir, onu elə də bərk, lazımı qədər sevmirəm. O bizə gələndə, mənimlə danışırdansa, darıxmağa başlayıram. Bu nə deməkdir, ata?! Qorxuram!
- Lebedev:** Göyərçinim mənim, yeganə balam, qoca atanı dinlə. Nə qədər gec deyil, ondan imtina elə.

Saşa: (qorxu ilə) Sən nə deyirsən, ata?

Lebedev: Doğrudan, Şuroçka. Hay-küy qopacaq, bütün uyezd dedi-qoduyla aşıb-daşacaq, amma ömrün boyu özünü məhv etməkdənsə, bu qalmaqaldan keçmək yaxşıdır.

Saşa: Elə demə, ata, demə. Heç qulaq asmaq da istəmirəm. Qara fikirləri yaxına buraxmaq lazım deyil. O nəcibdir, bədbəxtədir, çətin başa düşülən insandır, mən onu sevcəm, başa düşəcəm, ayağa qaldıracağam. Mən öz vəzifəmi yerinə yetirəsiyəm.

Lebedev: Bu vəzifə deyil, psixopatiyadır.

Saşa: Bəsdir! Mən heç özümə də etiraf etmək istəmədiyimi sənə söylədim. Sən də heç kəsə demə. Yaddan çıxaraq, getsin.

Lebedev: Bu söhbətdən heç nə anlamadım. Ya qocalıq məni kütləşdirib, ya da siz hamınız çox ağıllısınız, amma məni, öldürsəniz də, heç nə anlaya bilmədim.

Şabelski: (girir) Lənət olsun hamıya, mənə də o cümlədən. Biabırılıqdır bu!

Lebedev: Sən nə istəyirsən?

Şabelski: Yox, doğrudan-doğruya nə olursa-olsun özünə bir alçaqlıq, bir əclaflıq qurasan ki, təkə mənə yox, hamı da ikrah doğursun! Vallah, bunu mən də bacarra! Mən Borkinə demişəm ki, bu gün məni adaxlı elan eləsin. Hamı əclafdır, mən də əclaf olacam!

Lebedev: Sən mənim zəhləmi tökdün. Qulaq as, Matvey, elə hərzə-hərzə danışacaqşan ki, səni, bağışla məni, dəlixanaya aparacaqşan.

Şabelski: Dəlixananın qeyri evlərdən nəyi pisdirdi ki? Lütf eylə, məni elə bu saat oraya apar. Burda hamı əclafdır, mənəsizdir, dəyərsiz və bacarıqsızdır, öz-özümədən iyrenirəm, öz dediyim bircə kəlmə sözümdə də, özüm inanmıram.

Lebedev: Bilirsən nə var, qardaş? Ağzına saman al, yandır və insanlara tərəf üfür. Və ya, daha yaxşı, papağını götür, çıx get öz evinə. Burda toy-busatdır, hamı deyir-gülür, sənə qarğa kimi açırsan ağzını, qarr, qarr. Doğrudan...

Şabelski pianoya tərəf əyilir və hıçırır.

Lebedev: Atam-anam! Matvey! Qraf! Nə oldu sənə? Matyuşa, əzizim, mələyim, mən sənə xətirinə dəydim? Yaxşı, bağışla mən qoca köpəyi. Bağışla əyyaş!.. su iç...

Şabelski: İstəməz. (*başını qaldırır*)

Lebedev: Niyə ağlıyorsan?

Şabelski: Heç, elə-belə.

Lebedev: Yox, Matyuşa, yalan demə, nə oldu sənə? Səbəb nədir?

Şabelski: Bu violonceli gördüm o cuhud yadıma düşdü.

Lebedev: Sən də adam tapdın xatırlamağa. Allah onun o dünyasını versin, nur içində yatsın, amma bunu xatırlamağın məqamı deyil.

Şabelski: Biz onunla duet çalırıdık. Valehedici, əla qadın idi.

(Səşə ağlayır)

Lebedev: Sənə nə oldu? Bəsdır. Burda ağlaşma açmayın, ikisi də hönkürür. Mənsə, mən... heç olmasa burdan çıxın gedin. Qonaqlardan ayıbdır.

Şabelski: Paşa, günün işığında məzarlıq da cana gəlir. Ümid olanda, qocalıq da yaxşı keçir. Mənimlə bir zərrə qədər də olsun ümidim yoxdur.

Lebedev: Hə, doğrudan da sənın vəziyyətin müşküldür. Nə övladın var, nə pulun, nə bir işin-gücün. Amma neyniyəsən? (Səşaya) Sənə nə oldu birdən-birə?

Şabelski: Paşa, mənə pul ver. O dünyada qaytarram. Mən Parisə gedim, arvadımın qəbrini ziyarət eləyim. Mən həyatımda çox bədxərclik eləmişəm, var-dövlətimin yarısını ona-buna vermişəm, bu səbəbdən xahiş etməyə haqqım var. Həm də bunu dostumdan umuram.

Lebedev: (çaşqınlıqla) Əzizim, mənim qara qəpiyim də yoxdur. Amma, hər halda görüm neynirəm də... Yəni söz vermərəm, amma başa düşürsən də... Əla, əla (*kənara*) lap tənə gətiriblər ha...

Babakina: Mənim kavalərim hanı? Qraf, siz məni tək qoymağa necə rəva görürsüz? Ay səni, yaramaz. (Yelpiyi ilə onun əlinə vurur)

Şabelski: Əl çəkin məndən. Sizdən zəhləm gədir.

Babakina: (çaşqınlıqla) Nə? Bu nə sözdür?

Şabelski: Çəkilin yanımdan.

Babakina: (kresloya çöküb ağlayır)

Zinaida Savişna: (ağlaya-ağlaya gəlir) Oraya kimsə gəlib. Deyəsən, bəyin sağdaşıdır. Xeyir-dua verməyin vaxtı çatıb.

Səşə: Ana!

Lebedev: Hə, indi hamı hönkürür. Kvartet! Bəsdır nəmişlik yaratdız. Matvey! Marfa Yegorovna, onda mən də qoşuluram sizə. (*Ağlayır*)
Ay, Allah!

Zinaida Savişna: Əgər sənə anan lazım deyilsə, əgər sözə baxmırsansa, onda sənın xətrinə bu yaxşılığı elərəm, xeyir-dua verərəm...

(İvanov daxil olur, əlcəkli, əynində frak)

Lebedev: Bircə bu çatmırdı, nə olub belə?

Səşə: Bəs sən niyə?

İvanov: Üzr istəyirəm cənablar, izin verin mən Səşayla təklikdə danışım.

Lebedev: Toydan qabaq gəlinin yanına gəlmək düzgün deyil, sənın kilsəyə getmək vaxtıdır.

İvanov: Paşa, rica eləyirəm.

(Lebedev çiyini çəkir. O, Zinaida Savişna, Qraf və Babakina çıxırlar)

Səşə: Nə buyurursan?

İvanov: Mən hirsimdən boğuluram, amma soyuqqanlı təzədə danışa bilərəm. Qulaq as. Mən indi kəbinə getmək üçün geyindirim, güzgüdə özümə baxdım, gicgahlarım ağarıb. Şura, qulaq as, hələ nə qər ki, gec deyil, sən özününkülərə elan et ki, toy olmayacaq. Bir təhər başa sal. Ağlımızı başımıza yığmağın vaxtıdır. Mən Hamleti oynadım, sən də yüksək düşüncəli bir qızı - bununla da kifayətlənək.

Səşə: (çığırır) Bu nə tondur mənimlə danışırın? Heç qulaq asmıram da.

İvanov: Mənsə deyirəm və deyəcəyəm.

Səşə: Axı sən bura niyə gəlmisən? Sənın bu zarımağın artıq istehzaya çevrilir.

İvanov: Yox, daha zarımır. İstehza deyirsən? Bəli, istehza ola bilər. Əgər özüm-özümə min dəfə artıq istehzada bulunub bütün dünyanı özümə güldürə bilsəydim, bunu eləyərdim. Özümə güzgüdə baxdım, elə bil vicdanımda bir nüvə partladı. Mən özümə güldüm və xəcalətdən az qala dəli olacaqdım. Melanxoliya! Nəci bəsrət! Səbəbi bilinməyən kədər! Az qalıb ki, hətta bir şeir də yazam. Zarınmaq, şikayətlənmək, adamlara sıxıntı gətirmək, anlamaq ki, həyat enerjisi həmişəlik yoxa çıxıb, mən paslanmışam, artıq öz yaşadığımı yaşamışam, artıq tənəzzüldəyəm. Boğaza qədər bu mənfur melanxoliyanın içindəyəm. Günəş parlaq işıq saçır, qarışqa belə öz yükünü yuvasına daşıyır, hərə özündən razıdır, bütün bunları anlamaqbilirsən nədir? Yox, üzr istəyirəm! Bəziləri səni fırıldaqçı sayır, bəziləri təəssüflə başını bulayır, üçüncülər kömək əlini uzatmaq istəyir, dördüncülər - hər şeyə dodaq büzür - sənın ahlalarına qulaq asır, sənə sanki ikinci Məhəmməd peyğəmbərə baxdıqları kimi ümidlə baxır və ona müntəzirdirlər ki, sən indi onlara təzə bir dini elan edəcəksən - bütün bunları görmək, seyr eləmək! Yox, Allaha şükürlər olsun ki, mənim hələ qürurum və vicdanım özümdədir! Bura gəlirkən öz-özümə güldürdüm və mənə elə gəlirdi ki, ağaclar, ağacdakı quşlar da mənə lağ eləyib güllürlər.

İvanov: Paşa, bu söhbətlərə lüzum yoxdur. Mən vicdanımın hökmünə qulaq asacağam.

Saşa: Mən də vicdanım nə deyirsə onu yerinə yetirəcəyəm. Onu bil, neynəsən də səni heç yana buraxmaram. **Gedim anamı çağırım.**
(*Gedir*)

Lebedev: Heç nə anlamıram...

İvanov: Qulaq as, ay yazıq. Sənə özümün düz, ya əclaf, sağlam, yaxud ağıldan seyrək olduğumu başa salmaq fikrim yoxdur. Bunu onsuz da dərk edən deyilsən. Mən nə vaxtsa gənc, dəliqanlı, səmimi, ağıllıydım: sevirdim, nifrət edir hamı kimi nəyəsə inanırdım, işləyirdim, çalışırdım və on nəfərə bəs eləyən ümidlərim vardı, yel dəyirmanlarıyla vuruşurdum, başımı divarlara vururdum, gücüməndən ziyadə, fikirləşmədən, həyatı bilmədən çiynimə elə bir yük aldım ki, ağırlığından dərhal belim sərpdi, damarlarım gərildi. Varsa da, yoxsa da özümü yalnız gəncliyimə sərf etməyə tələsirdim, başım gicəllənirdi, coşub-daşırdım: hədd gözləməyirdim. Heç, başqa cür ola bilərdimi? Axı biz azıq, iş çoxdur, tökülüb qalıb. Başdan aşır! İndi bax gör, mübarizə etdiyim həyat məndən necə qəddarcasına hayıf alır?! Taqətdən düşdüm. 30 yaşında mən artıq qocayam, süstləşmişəm, ahıl xələti geyinmişəm. Ağırından ağır başım, tənbelləşmiş ruhum, yorğun, üzgün, sarsılmış, inamsız, eşqsiz, məqsədsiz kölgə kimi insanların arasında dolaşmaqdayam, bilmirəm mən kiməm, niyə yaşayıram, həyatdan nə istəyirəm? Artıq mənə elə gəlir ki, məhəbbət dediyin boş şeydir, nəvəziş əttökəndir. zəhmətin mənası yoxdur, mahnı və alovlu nitqlər bayağı və köhnədir. Özümə hər yerə sıxıntı, darılma, narazılıq, nifrət gəzdirirəm. Biryolluq məhv oldum. Sənin qarşında 35 yaşında artıq bezikmiş - yorulmuş, məyus, öz dəyərsiz cəmərdliyi altında qalıb əzilmiş bir insan durur: o xəcalətdən ölü, öz zəifliyinə rişxənd eləyir. Ah, mənim qürurum necə də hiddət altında əzilir, məni qəzəb boğur. Bax gör özümü nə günə salmışam. Səndələyirəm: Zəifləmişəm. Matvey hanı? Qoy məni evə aparıb getsin.

(*Zaldan səslər gəlir*) Bəyin sağdaşı gəldi.

Şabelski: Özgənin köhnəlmiş paltarında, əlcəksiz... Bu səbəbdən nə qədər istehzalı gülüşlər, səfeh zarafatlar, bayağı təbəssümlər... Murdar gədə-güdələr!

Borkin: (*hövlnək gəlir, əynində frak, əlində gül dəstəsi, pencəyində sağdaş çiçəyi*) Uf, hanı o? (*İvanova*) Çoxdandır kilsədə gözləyirlər, sizsə burda fəlsəfə yürüdürsüz. Komiksiz! Vallah komiksiz! Axı siz gəlinlə yox, ayrıca, mənimlə getməlisiniz, mənə gəlinin dalınca kilsədən gələcəyəm. Yəni siz bunu da anlamırsız? Doğrudan məzəsisiz!

Lvov: (*gəlir, İvanova*) Hə, burdasız? (*Ucadan*) Nikolay Alekseyeviç İvanov, hamının qarşısında elan edirəm ki, siz əclafsınız!
(*Hamı çaşqınlıq içindədir*)

Borkin: (*Lvova*) Hörmətli cənab, siz tərəfdən bu alçaqlıqdır. Mən sizi duclə çağırıram!

Lvov: Mən sizinlə nəinki vuruşmağı, heç kəlmə kəsməyi belə özümçün həqarət sayıram. Cənab İvanov isə məni nə zaman istəsə duclə çağıra bilər.

Şabelski: Cənab, sizinlə mən vuruşacam.

Saşa: (*Lvova*) Nə üçün axı? Siz onu nə səbəbə təhqir etdiniz? Cənablar, qoyun o mənə desin görüm: nəyin üstündə?

Lvov: Aleksandra Pavlovna, mən heç də səbəbsiz təhqir etmədim. Bilərsiz, buraya vicdanlı bir insan kimi gəlmişəm ki, sizin gözünüzü açım, ricam budur, məni dinləyəsiz.

Saşa: Siz nə deyə bilərsiz ki? Məgər siz vicdanlı insansız? Bunu bütün aləm bilir. Yaxşısı budur. siz mənə təmiz vicdanla deyən ki: özünü özünü başa düşürsünüz, ya yox? Siz indi buraya vicdanlı insan kimi ayaq basmışsınız və onu dəhşətli şəkildə təhqir elədik. Elə bir təhqir ki, az qala mənim axırına çıxdı. Əvvəllər siz onu kölgə kimi təqib edəndə, yaşamağa mane olanda, siz əmin idizmi ki, öz borcunuzu yerinə yetirirsiniz, guya vicdanlı insansız. Siz onun şəxsi həyatına qarşıydınız, qiybət qırırdınız, dalınca danışırdınız. onu mühakimə edirdiniz. Mənə və bütün tanışlara hər yerdə imzasız məktublar göndərirsiniz və daima düşünürdünüz ki, guya siz vicdanlı adamsız. Doktor, bunun vicdan xətinə olmasını fikirləşərək, heç onun xəstə arvadına da rəhmətiniz gəlmədi. və onu öz şəkk-şübhələrinizlə rahat buraxmırdınız. Siz hər hansı qəddarlıq, zor və ən murdar alçaqlıq etsəniz belə, elə təsəvvür etsəniz belə, elə hesab edirsiniz ki, siz qeyri-adi vicdan yiyəsi və mütərəqqi bir insansınız.

İvanov: (*gülərək*) Toy deyil ey, parlamentdir.

Saşa: (*Lvova*) İndi heç olmasa fikirləşin görün ki, siz özünüzü başa düşürsünüz, ya yox? Küt. qəlbsiz. ürəksiz insanlar!
(*İvanovun əlindən yapışır*) Gedək burdan, Nikolay, ata, çıxmaq gedək!

İvanov: Haraya gedək? Dayan, mən bütün bunlara bir son qoyum. Gəncliyim oyandı, əvvəlki İvanov qayıtdı. (tapanca çıxarırdı)

Saşa: (*qışqırır*) Mən bilirəm o neynəmək istəyir. Nikolay, Allah xatirinə bəsdir!

İvanov: Çox aşağıya yuvarlandım. İndi dayan. Hər şeyin bir təhəri var. Çəkilin. Sağ ol, Saşa!

Saşa: Nikolay, Allah xatirinə əl saxla! Onu dayandırın!

İvanov: Buraxın məni! (*Kənara qaçıb özünə atəş açır.*)

SON

İvanov: Paşa, bu söhbətlərə lüzum yoxdur. Mən vicdanımın hökmünə qulaq asacağam.

Saşa: Mən də vicdanım nə deyirsə onu yerinə yetirəcəyəm. Onu bil, neynəsən də səni heç yana buraxmaram. Gedim anamı çağırım.
(*Gedir*)

Lebedev: Heç nə anlamıram...

İvanov: Qulaq as, ay yazıq. Sənə özümün düz, ya əclaf, sağlam, yaxud ağıldan seyrək olduğumu başa salmaq fikrim yoxdur. Bunu onsuz da dərk edən deyilsən. Mən nə vaxtsa gənc, dəliqanlı, səmimi, ağıllıydım: sevir, nifrət edir hamı kimi nəyəyə inanırdım, işləyirdim, çalışırdım və on nəfərə bəs eləyən ümidlərim vardı, yel dəyirmanlarıyla vuruşurdum, başımı divarlara vururdum, gücimdən ziyadə, fikirləşmədən, həyatı bilmədən çiynimə elə bir yük aldım ki, ağırlığından dərhal belim sərpdı, damarlarım gərildi. Varsa da, yoxsa da özümü yalnız gəncliyimə sərf etməyə tələsirdim, başım gicəllənirdi, coşub-daşırdım: hədd gözləməyirdim. Heç, başqa cür ola bilərdimi? Axı biz azıq, iş çoxdur, tökülüb qalıb. Başdan aşır! İndi bax gör, mübarizə etdiyim həyat məndən necə qəddarcasına hayıf alır?! Taqətdən düşdüm. 30 yaşında mən artıq qocayam, süstləşmişəm, ahıl xələti geyinmişəm. Ağrıdan ağır başım, tənbelləşmiş ruhum, yorğun, üzgün, sarsılmış, inamsız, eşqsiz, məqsədsiz kölgə kimi insanların arasında dolaşmaqdayam, bilmirəm mən kiməm, niyə yaşayıram, həyatdan nə istəyirəm?
Artıq mənə elə gəlir ki, məhəbbət dediyin boş şeydir, nəvaziş əttökəndir, zəhmətin mənası yoxdur, mahını və alovlu nitqlər bayağı və köhnədir. Özümle hər yerə sıxıntı, darılma, narazılıq, nifrət gəzdirirəm. Biryolluq məhv oldum. Sənin qarşında 35 yaşında artıq bezikmiş - yorulmuş, məyus, öz dəyərsiz cəmərdliyi altında qalıb əzilmiş bir insan durur: o xəcalətdən ölü, öz zəifliyinə rişxənd eləyir. Ah, mənim qürurum necə də hiddət altında əzilir, məni qəzəb boğur. Bax gör özümü nə günə salmışam. Səndəleyirəm: Zəifləmişəm. Matvey hanı? Qoy məni evə aparıb getsin.

(*Zaldan səslər gəlir*) Bəyin sağdaşı gəldi.

Şabelski: Özgənin köhnəlmiş paltarında, əlcəksiz... Bu səbəbdən nə qədər istehzalı gülüşlər, səfeh zarafatlar, bayağı təbəssümlər... Murdar gədə-güdələr!

Borkin: (*hövlnək gəlir, əynində frak, əlində gül dəstəsi, pencəyində sağdaş çiçəyi*) Uf, hanı o? (*İvanova*) Çoxdandır kilsədə gözləyirlər, sizə burda fəlsəfə yürüdürsüz. Komiksiz! Vallah komiksiz! Axı siz gəlinlə yox, ayrıca, mənimlə getməlisiniz, mənşə gəlinin dəlxə kilsədən gələcəyəm. Yəni siz bunu da anlamırsız? Doğrudan məzəsiz!

Lvov: (*gəlir, İvanova*) Hə, burdasız? (*Ucadan*) Nikolay Alekseyeviç İvanov, hamının qarşısında elan edirəm ki, siz əclafsınız!
(*Hamı çaşqınlıq içindədir*)

Borkin: (*Lvova*) Hörmətli cənab, siz tərəfdən bu alçaqlıqdır. Mən sizi duelə çağırıram!

Lvov: Mən sizinlə nəinki vuruşmağı, heç kəlmə kəsməyi belə özümün həqarət sayıram. Cənab İvanov isə məni nə zaman istəse duelə çağıra bilər.

Şabelski: Cənab, sizinlə mən vuruşacam.

Saşa: (*Lvova*) Nə üçün axı? Siz onu nə səbəbə təhqir etdiniz? Cənablar, qoyun o mənə desin görüm: nəyin üstündə?

Lvov: Aleksandra Pavlovna, mən heç də səbəbsiz təhqir etmədim. Biləsiniz, buraya vicdanlı bir insan kimi gəlmişəm ki, sizin gözünüzü açım, ricam budur, məni dinləyəsiz.

Saşa: Siz nə deyə bilərsiz ki? Məgər siz vicdanlı insansız? Bunu bütün aləm bilir. Yaxşısı budur, siz mənə təmiz vicdanla deyən ki: özünüz özünüzü başa düşürsünüz, ya yox? Siz indi buraya vicdanlı insan kimi ayaq basmırsız və onu dəhşətli şəkildə təhqir elədik. Elə bir təhqir ki, az qala mənim axırıma çıxdı. Əvvəllər siz onu kölgə kimi təqib edəndə, yaşamağa mane olanda, siz əmin idizmi ki, öz borcunuzu yerinə yetirirsiniz, guya vicdanlı insansız. Siz onun şəxsi həyatına qarşırdız, qiybət qırır, dalınca danışırsınız. onu mühakimə edirdiz. Mənə və bütün tanışlara hər yerdə imzasız məktublər göndərdirdiz və daima düşünürdük ki, guya siz vicdanlı adamsız. Doktor, bunun vicdan xətrinə olmasını fikirləşərək, heç onun xəstə arvadına da rəhminiz gəlmədi. və onu öz şəkk-şübhələrinizlə rahat buraxmırdız. Siz hər hansı qəddarlıq, zor və ən murdar alçaqlıq etsəniz belə, elə təsəvvür etsəniz belə, elə hesab edirsiniz ki, siz qeyri-adi vicdan yiyəsi və mütərəqqi bir insansınız.

İvanov: (*gülürək*) Toy deyil ey, parlamentdir.

Saşa: (*Lvova*) İndi heç olmasa fikirləşin görün ki, siz özünüzü başa düşürsünüz, ya yox? Küt, qəlbsiz, ürəksiz insanlar!
(*İvanovun əlindən yapışır*) Gedək burdan, Nikolay, ata, çıxmaq gedək!

İvanov: Haraya gedək? Dayan, mən bütün bunlara bir son qoyum. Gəncliyim oyandı, əvvəlki İvanov qayıtdı. (tapanca çıxarır)

Saşa: (*qışqırır*) Mən bilirəm o neynəmək istəyir. Nikolay, Allah xətrinə bəsdir!

İvanov: Çox aşağıya yuvarlandım. İndi dayan. Hər şeyin bir təhəri var. Çəkilin. Sağ ol, Saşa!

Saşa: Nikolay, Allah xətrinə əl saxla! Onu dayandırın!

İvanov: Buraxın məni! (*Kənara qaçıb özünə atəş açır.*)

SON